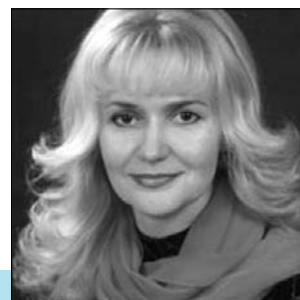

Фото Олександра Литвиненка

У день Злуки молодь з'єднала правий і лівий береги Дніпра — молоді патріоти за єдність і свободу незалежної України

ПРО МОВУ ЯК ФОРМУ ВЛАДИ

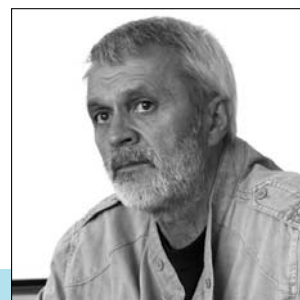
4

СТУСІВСЬКІ ДНІ

7

ДІАЛОГИ З ГЛЯДАЧАМИ

8–9

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

12–13

ПОДІЇ, ЩО РІК ВІДКРИЛИ

11

Сила нації і держави — в єдності

Національні цінності — незнищенні!

Павло МОВЧАН, голова ВУТ "Просвіта":

— Проведення круглого столу зумовлено історичною датою, яку ми відзначаємо — 94-та річниця Дня Соборності України. Я не історик, але як людина, причетна до того акту, що називався Ланцюгом злуки, можу сказати: з того моменту всі ми, хто причетний до цього дуже важливого історичного моменту, хто причетний до Руху, до акту державотворення, хто приймав Конституцію, формував Україну в центрі й регіонах, відчувають не лише гордість, а й велику відповідальність.

Акт Соборності України — надзвичайно важливий, ключовий у політиці державотворення. Якби не було великої історичної цілісності національної, яка формувалася не десятиліттями, в умовах бездержавності витримавши все, що називається тисками і географічними розподілами, якби не було сформовано єдиного культурно-історичного цілісного масиву, який називається Україною, якби не було тих фундаментальних принципів — традицій, єдиної мови, історичної і колективної пам'яті, не відбулося б того, що проголосив народ 94 роки тому. Єдність була настільки фундаментальною, що цей момент Відродження, момент Соборності є найважливішою ланкою в ланцюгу відродження нації. Саме тоді народ відчув потребу бути єдиним організмом. Перед цим прагненням України впали потуги імперій, колоніальні політики з їхніми режимами розсіпалися в порошок.

Напередодні Дня Соборності Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Тараса Шевченка провело круглий стіл на тему "Українська мова як визначальний чинник соборності України". Відзначення дня, вшанування творців Акту Злуки — не лише суспільна потреба, а й моральний імператив незалежної, соборної Української держави. Це нагадування про те, що сила нації, держави — в єдності. Непорушна єдність, як заповідь майбутнього країни, неможлива без спільних національних цінностей. Серед них українська мова — найголовніша. Обговорення існуючих проблем засвідчили гостру необхідність об'єднання і координації зусиль різних громадсько-політичних сил заради майбутнього України.

Чому й нині ця тема залишається важливою? Та тому, що сьогоднішня політика нашої влади спрямована на розширення тих зон відчуження, на яких грали колоніальні режими всіх імперій. Зон розбрату й ворожнечі, на яких проростає і вивисається антинародна влада. Саме тому була сформована політична сила — задумайтеся! — Партія регіонів. Не партія національної єдності, не партія цілісності, не партія соборності, а — регіонів. У самій назві, в самій дефініції закладено принцип розподілу і протистояння.

Колись німецький філософ і соціолог, останній класик Франкфуртської школи Юрген Хабермас сказав, що є два типи націй: нація громадян і нація співвітчизників. Сьогодні нас усіх роблять нацією громадян: людські права абсолютизуються, національні — виносяться за дужки. Нація співвітчизників відрізняється від нації співгромадян тим, що вона зберігає колективну національну пам'ять, культурні цінності, вона є носієм єдиного соборного коду, зберігає мову, культуру і культурні принципи. Тепер, коли панує

тотальна політика ринку, коли все продається і обмінюється, випадає з поля зору, що насправді не все продається та обмінюється. Це насамперед національні цінності, які завжди дають дріжджі для того, щоб відновилася, зростала нація, відродилася держава. Одною із найголовніших цінностей, єдиним фактором, що може консолідувати націю, є мова, українська мова. Сьогодні вона упосліджена, витіснена, вигнана з інформаційного простору, соціокультурної сфери. Але національні цінності владі не знищити. Це засвідчує, наприклад, нещодавнє святкування України великого обрядового Різдвяного циклу. Наші традиції відроджуються незалежно від того, як до нас ставиться влада, яку перспективу нам накреслює і яке "Лукомор'я" нас чекає. Бо ми знаємо, кого посадили на той золотий ланцюг, якого кота. Той кіт, який хоче нам сьогодні нав'язати російську мову, російську культуру, який, виконуючи настанови іноземної держави, робить усе, аби діти,

Закінчення на стор. 2–3

Закінчення.
Початок на стор. 1

Сила нації і держави — в єдності

молоде покоління, яким завтра формувати майбутнє України, де-націоналізувалися в сповитку. Я переконаний: ми не можемо і не дамо цього зробити.

Мобілізувати суспільство на активні дії

Володимир ВАСИЛЕНКО,
доктор юридичних наук:

— У парламенті зареєстровано законопроект про мови, він фундаментально розроблений, ґрунтовний і виважений. Але перспективи його ухвалення немає. Нинішня влада налаштована на знищення української мови. І одним із інструментів її нищення є якраз антиконституційний закон Ківалова-Колесніченка, який був недавно “ухвалений”. Ця влада горою стоятиме на тому, щоб цей закон діяв, бо він є головним інструментом нищення української мови і самої держави.

Закон — лише одна з ланок антинаціонального плану. Зараз спостерігаються й інші дуже небезпечні тенденції. По-перше, це перепис населення, запланований на цей рік. Я вас запевняю, що антиукраїнські сили уже готуються до масових фальсифікацій. Уже сьогодні, як це було й торік, вони закликають, щоб якнайбільше людей записувалися росіянами, щось подібне було ще 2006 р. Результати можуть стати для нас несподіванкою в тому сенсі, що кількість росіян різко зросте, а кількість тих, хто послуговується рідною українською мовою, зменшиться. Влада має уже добре відпрацьовані технології, що засвідчили минулі парламентські вибори. Це велика і реальна небезпека.

По-друге, почав діяти Закон про референдум. Ухвалений він у антиконституційний спосіб, який за своїм змістом суперечить Конституції України. На референдум планують винести питання про надання російській мові статусу другої державної. На жаль, лунають самовпевнені, оптимістичні заяви з боку низки громадських і політичних організацій, що, мовляв, наші громадяни свідомі й не проголосують так, як того хочуть антиукраїнські сили. Я не певен, бо референдум не відбуватиметься у нормальній, чесній обстановці і під егідою чесно́ї влади, на це годі сподіватися. Тому наголошую: ми перебуваємо у дуже великій небезпеці.

Унаслідок усіх цих фокусів влади свято національної єдності зусиллями нинішньої влади може обернутися кінцем існування України як держави. Нинішня влада, — про це я неодноразово говорив, — за формою Партія регіонів, а за змістом — злочинне угруповання. І діє воно не за Конституцією, не за законами, що існують у державі, а за законами злочинного світу: сильніший, пахан диктує свої умови. Така практика насаджується в українському суспільстві. І поки ми, наші лідери, морально-інтелектуальна еліта України не усвідомлять цієї загрози, не вживуть невідкладних заходів, щоб виправити цю ситуацію, наші круглі столи, заяви, звернення, заклики ні до чого не приведуть.

Часто можна почути, що, мовляв, у нас хворе суспільство. Ні, не воно, у нас невиліковно ін-

Фото Євгена Букета

Павло Мовчан, Микола Нестерчук, Валерій Асадчев

фікована так звана еліта. Навіть ті дії нашої опозиції, які ми спостерігали під час розгляду мовного питання у Верховній Раді, показують нам її інфантильність, аморфність, нездатність до захисту інтересів народу, держави. Це люди, які пристосовуються, використовують ситуацію у своїх приватних чи корпоративних інтересах, їх не цікавить доля української мови, нації і, ще раз наголошую, за великим рахунком і доля держави. На жаль, вони цього не розуміють або не хочуть розуміти. Тому якщо хтось думає, що якимось воно буде, обійдеться — так не буде. Якщо ми не зможемо мобілізувати суспільство на активні дії, на спротив цій владі, ми прирікаємо народ і державу на катастрофу.

Наприкінці 1990-х люди самовіддано, саможертвовно працювали на українську ідею. Та й підтримка всього суспільства тоді була колосальною. Взірцями, моральними авторитетами були воїни УПА, дисиденти-шістдесятники. Нині цього не спостерігається, бо дискредитація багатьох учорашніх лідерів, втрата національного інформаційного простору зробили свою чорну справу. Ми можемо і мусимо перемогти. Але для цього треба, щоб люди, насамперед ті, хто має вагу в суспільстві, стали активнішими, а національну справу поставили вище власних інтересів.

Необхідно провести люстрацію

Валерій АСАДЧЕВ, голова секретаріату Української народної партії:

— У попередні роки незалежності національні українські свята, такі як день Соборності, були водночас і державними. Нинішня влада так розвернула політику, що поняття національного відокремлене від державного. Державні події відбуваються за неукраїнськими сценаріями, а національні свята знову відзначають тільки ті політичні сили, які сповідують українську ідею. Чому так відбулося?

Цей процес цілком об’єктив-

ний і передбачуваний. Річ у тім, що на початку української незалежності наша держава вирішувала дві фундаментальні задачі, тоді як інші країни Європи (Польща, Угорщина та ін.) — тільки одну: люстрацію, тобто відсторонення антидержавних прокомуністичних сил, які не сповідували демократичних принципів, від реальної влади. Провівши люстрацію, вони почали розвиватися як незалежні демократичні держави.

Вирішити одночасно обидва завдання (здобуття незалежності й люстрацію) в Україні було нереально, бо для вирішення першого демократичні сили змушені були піти на альянс із колишньою компартійною номенклатурою, з тією, яка тоді також вважала, що Україна має бути незалежною. Другу проблему тоді розв’язати не вдалося. Прокомуністичні сили збереглися й почали повертати втрачені позиції. Ми чудово розуміємо, що Партія регіонів — фактично похідна від комуністичної. Ця сила сформувалася переважно в тих регіонах, які на початку 1990-х років склали “червоний пояс” — (Донецька, Луганська, Дніпропетровська області) — там найсильніші позиції комуністів. Вони не противилися створенню олігархічного режиму, тому, що самі створювали, породили олігархію. Це з ідеологічної точки зору споріднені сили. Сьогодні перед українською спільнотою стоїть проблема люстрації. Її не можна розв’язати в політичний спосіб — виборами, зміною фракцій у Верховній Раді тощо, тому що і серед влади, і серед опозиції, на превеликий жаль, є політичні сили, які задовольняє нинішня система влади. Здобувши перемогу, вони робитимуть те саме, що й теперішні керівники.

Тому дуже важливо створити широку громадсько-політичну позапарламентську опозицію. Ця не політична, а саме громадська складова повинна вийти на перший план. Подібне вже було на початку 1990-х, але треба врахувати конкретну теперішню ситуацію.

Цей круглий стіл — перші кроки небайдужих людей, які знають, що таке Українська національна держава, як вона нелегко давалася і чому треба її зберегти для прийдешніх поколінь. Наша мета — почати формувати велику потужну громадсько-політичну силу, яка буде поза владною опозицією. Багато з тих, хто перебуває у парламентській опозиції, не завжди відверто висловлюють те, що може сказати позапарламентська опозиція.

Із допомогою такої сили проведемо люстрацію, відсторонення від влади всіх антиукраїнських і антидержавних сил. Без цього Україна ніколи не зможе рухатися вперед шляхом цивілізованого розвитку, стрімко розвиватися як конкурентна держава. Тупцюватиме на місці, робитиме крок уперед, десять назад.

Сподіваюся, що ідеї цього круглого столу знайдуть відгук у дуже широких верствах населення, люди почнуть приєднуватися до цього великого українського руху. Нам треба активно формувати свою політичну силу, проводити роз’яснювальну, агітаційну роботу і тоді владі буде дуже важко робити антиукраїнські речі, які їй нав’язують зовнішні політичні сили.

Фото Миколи Цимбалюка

За нами правда, за нами історія

Іван ЗАЄЦЬ, народний депутат України:

— Ми маємо дати чітку оцінку загальної ситуації з українською мовою, українською суттю нашої держави і спрогнозувати, що відбуватиметься в 2013, 2014 і 2015

роках. Тоді зможемо розробити засоби протидії тим дезінтеграційним процесам, які відбуваються. Не треба боятися сказати правду самим собі. Набирає темпів процес деукраїнізації. Це відбувається не тільки в інформаційній, освітній сферах, цей процес починає занурюватися вже й у побут. Таким чином започатковується процес диференціації України на культурний, мовний основи. Починають формуватися такі собі анклавні без української мови на сході та півдні України, ще недавно цього не було. Цей процес запущено саме через закон про регіональні мови. Ситуація дуже складна й небезпечна.

Не треба думати, що це результат якихось минулих дій чи стихійних сил — це результат цілеспрямованої політики теперішньої влади, п’ятої колони і тих московських сил, які діють на нашій землі. Наступного року ця політика, принаймні спроби логічно завершити процес перезаснування Української держави, триватиме. Перша ознака цього — закон про регіональні мови. Президент нічого не зробив, щоб внести до нього зміни. Це його свідомо політика.

Нещодавно в пресі ми читали інтерв’ю очільника Греко-Католицької Церкви про те, що церковні діячі зверталися до Януковича з тим, щоб не вносили зміни до закону про релігійні організації. Президент їм пообіцяв, що таких змін не буде, бо це дуже небезпечно. Але натомість зміни ухвалили. Те саме з мовним законом. Представники української інтелігенції їздили до президента, почули його обіцянку переглянути закон, а також те, що розроблять програму підтримки української мови, для цього виділять кошти. Нічого не виконано. Це свідчить про те, що президент грає, що він не виконуватиме Конституції, не творитиме українську Україну.

Пильно слідкуючи за роботою Конституційної Асамблеї, бачимо, що там відбувається прискорене напрацювання нової Конституції. Леонід Кравчук в одному з інтерв’ю нещодавно сказав, що нинішня Конституція не легітимна, бо Конституційний Суд відмінив рішення 2004 року, і ми повернулися до попереднього варіанта Конституції. Насправді це не Конституція нелегітимна, а кроки Конституційного Суду і той закон 2004 року, якими вносилися зміни до Основного Закону. Але формується думка про нелегітимність Конституції, що вона не відповідає сьогоднішнім потребам, тому її треба замінити. Саме через Конституційну Асамблею буде зроблена спроба перезаснувати державу на російській політичній традиції, на російському етнічному ґрунті, відійти від національного типу Української держави, від української традиції, українського звичаю. Таке магістральне завдання нинішньої влади.

Ми спостерігаємо й таємну підготовку до перепису населення. Проводилися якісь підготовчі етапи, експерименти. Про це нічого не знають ні політики, ні громадськість. Навіть яка була

кількість запитань, якого характеру ці запитання. Раніше було 13 запитань, зараз, здається, 24 чи 26. Усе спрямовано на те, щоб створити таку статистичну базу, яка б засвідчила, що у нас немає Української держави національного типу, а треба розвиватися на космополітичній основі, на чужій політичній і культурній традиції. Тому будьмо свідомі, що точиться боротьба за існування української нації, української державності.

Минулого року влада опинилася в дуже складній ситуації. Вона не домовилася з російською владою, не могла в принципі знайти спільної мови з Єврозоною і зі США через розкрадання майна, авторитарні тенденції, зневажання прав людини тощо. Вона до певної міри злякалася тієї ситуації, яку створила в Україні.

Питання консолідації нації постане на порядку денному й артикулюватиметься навіть представниками цієї влади. Але суть у тому, на якій основі відбуватиметься консолідація. Чи на національних засадах, зафіксованих у теперішній Конституції, чи на базі тієї політики, яку зараз сповідує президент Янукович і Партія регіонів, тобто на засадах так званого російськомовного космополітичного концепту. Нинішня влада ментально занурена в радянську практику, комуністичну ідеологію. ПР і комуністи — це два крила однієї пташки, бо вони виходили з одного джерела. Тому їм ближче творити державу на базі космополітизму, чужої культурної традиції. Для цього треба знищити питому українську основу, яка закладена в нашу Конституцію, у державотворчий процес. Тому ми повинні бути свідомі, що оголошена війна всьому українству, українській сутності. Іде шалена інформаційна атака на ЗМІ. Спрямована ця атака — примусити українців бути толерантними до ворогів, до тих, хто замахнувся на Українську державу. Ми це бачимо скрізь.

2013 року нас чекають дуже важкі часи, тому треба мобілізуватися. Гарантія перемоги — велика просвітницька робота серед громадян. У народі основа здорова, жива, всі розуміють, що стабільну державу можна побудувати тільки на національному ґрунті. Про це свідчить світова і європейська практика. Але в нас проблема з політичним сегментом, не тільки з правлячим, а й з опозиційним. У XX столітті космополітизм впливав на світові тенденції через ліві, ліберальні партії. XXI століття — століття етнічного націоналізму в патріотичному вимірі. Ми бачимо, як сьогодні космополітизм розвертається в бік опанування правих, національно-демократичних партій. Тому що консервативні партії — сильні духом. Треба підточити дух, бо він найсильніший, найпотужніший. Ми бачимо, як жорстко космополітизм починає наступ на праві партії. Спостерігаємо не дуже виразну політику опозиції, бо там багато людей, які не дотримуються принципів консерватизму, займають утилітарну позицію у своїх цілях.

Отже, напередодні Дня Соборності маємо чітко заявити, що перспективу Українська держава має лише як держава національного типу, що це найстабільніше суспільство, що підтверджується

європейським і світовим досвідом. Маємо розбудовувати громадський сегмент, загальноукраїнський рух з відстоювання наших прав, нашої держави. Тільки так можемо врятувати ситуацію. Ми не повинні боятися відстоювати переконання, бо за нами правда, за нами історія.

Фото Миколи Цимбалюка

Працювати на соборність
Василь КУЙБИДА, голова Національного руху України:

— Прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон нещодавно, подібно до Ангели Меркель, заявив, що мультикультуралізм зазнав краху, і закликав до міцнішого утвердження британських цінностей та ідентичності. Хочу нагадати, що 94 роки тому було запроваджено свято самостійності й Соборності України. Керівництво УНР розуміло, що без єдності не здобути незалежності. І тогочасні лідери говорили про konieczність створення соборної української держави. 1905 року М. Грушевський застерігав, що на одній етнічній основі може виникнути дві держави. І закликав інтелігенцію настирливо працювати на консолідацію українського народу, утворення єдиної нації, яка б мала відновити українську державність. Зрештою, ми бачили, що впродовж століть ті державні утворення, в які входили окремі частини України, нас розділяли, нав'язували свої цінності, відмовляли нам в окремій ідентичності, нищили нашу культуру і її осердя — мову. Коли були спроби відновити державність — ми програвали через відсутність консолідації.

1991 року українську державність відновили, спираючись на право нації на самовизначення, записане в Статуті ООН. У декларації про незалежність ми заклали, що Україна — національна держава. Те ж прописане і в Конституції 1996 року. Сьогодні між національним і державним утворилася прірва. Ті люди, які зараз захопили владу, використовують її важелі для нищення українства. Після 2010 року ми не можемо говорити про Україну як про національну державу. Тому повинні не співпрацювати з нинішньою владою, а робити все можливе для її повалення. Наша мета — люстрація, через яку необхідно відсікти всіх, хто нищив нашу державу, відновлену 1991 року. Потрібно ухвалити новий закон про громадянство, адже на початках незалежності ми надали громадянство усім, хто був на той час в Україні, а цього не варто було робити, адже громадянство отримали й ті, хто боровся проти української державності, не сприймав її і не сприймає. Тепер, сконсолідувавшись, вони привели до влади своїх представників і далі нищать нас. Вони мусять відповідати за антиконституційні дії, за

нищення державності. Тому закликаю до активного спротиву в усіх сегментах суспільства. На соборність повинні працювати всі — і громадські організації, і ті, хто займається політикою. Або ми здобудемо владу і створимо перспективу для української нації, або реагуватимемо на дії влади балачками. І тоді у нас не дуже багато шансів на виграш.

Денаціоналізація зайшла далеко
Юрій ГНАТКЕВИЧ, народний депутат України I, V і VI скликань:

— 1991 року, коли проголошували незалежність України, і в страшному сні не могли уявити, що через 21 рік незалежності міністрів нам ставитиме Москва за своєю квотою. Тим більше, що тоді навіть комуністи голосували “за”, бо відчували себе українцями. А зараз міністр освіти, який ледь не став віце-прем'єром із гуманітарних питань, невідомо з якою розвідкою зв'язаний; силові міністри — раніше приймали присяги на вірність іншій державі; національним телебаченням керує якийсь Бенкендорф, який знищив Перший національний канал і передав його Москві. Ми маємо ситуацію, коли об'єдналися три сили: офіційна московська, яка хоче повернення в лоно імперії (московська церква з ідеєю “русского міра”), українська сила, що сприяє цій ідеї (регіонали і комуністи) і третя — агенти, яким доручили конкретні заходи. Ступінь денаціоналізації, “розукраїнення” зайшла далеко. Частина українців уже стала на шлях переродження — перетворення в інший етнічний тип. Ще не знаю, як його назвати, але якщо ви звернете увагу на те, хто найбільше бореться з українською мовою, то побачите, що це не росіяни, а люди з прізвищами на -енко та -юк. Сьогодні денаціоналізація відбувається уже на державному рівні. Так, у вищезгаданому колегію Василенком перепіси будуть запитання, спрямовані на виокремлення “російськомовних українців” із числа корінного етносу.

Сьогодні ми повинні об'єднати кадровий і фінансовий ресурси. Якщо люди, об'єднані ідеєю, не матимуть грошей, то нічого в умовах дикого капіталізму не буде. І навпаки — гроші без ідеї нічого не варті. Як розв'язати цю проблему? Скажу словами Євгена Чикаленка: “Легко любити Україну до глибини своєї душі, а треба полюбити її й до глибини своєї кишені”. Я вважаю, що просвітницька робота потрібна і вона повинна капіталізуватися. Сьогодні на часі загальноукраїнська програма, яка має розподілити обов'язки між “Просвітою”, опозицією в парламенті, поза парламентом, малим і середнім бізнесом, на який ми повинні спиратися. Кожен повинен мати доручення, які він може виконати. На жаль, Кучма не зупинив утворення денаціоналізованої антиукраїнської буржуазії. Якби Ахметов, Фірташ були українцями, думаю, була б дещо інакша ситуація в нашій країні...

Сьогодні я хочу повернутися до роботи в Київській “Просвіті”, зайнятися об'єднанням української інтелігенції та внесенням нашої ідеології у свідомість киян. Думаю, результат не забариться.

Фото Миколи Цимбалюка

Потрібні реальні структури
Олексій КЛЯШТОРНИЙ, голова центрального координаційного комітету Всеукраїнської профспілки “Народна солідарність”:

— Об'єднання “Українська справа”, спільно з іншими спів-організаторами ініціюватиме розмову на тему ставлення до сучасної української держави і я вже користуюся нагодою, щоб вас, шановні учасники круглого столу, на що зустріч запросити. А сьогодні хочу поговорити про інше. Пригадую подібний круглий стіл, на який ми збиралися в цьому ж приміщенні в листопаді до Дня української мови й писемності. Минуло вже два місяці, а в організаційному і технічному відношенні ми все ще стоїмо на тій самій точці, що й тоді. На мою думку, найбільша проблема — дуже слабка результативна частина всіх наших розмов останнього часу. Адже обмін думками відбувається, а в результативний формат він чомусь не перевтілюється. Що ми маємо сьогодні? Найліберальніший проект об'єднання всіх зацікавлених парламентських, позапарламентських, колективних, індивідуальних сил, який був запропонований від імені “Української справи”. Я не наполягаю на цьому тексті, але якийсь регламент мав би бути. Також маємо план дій, запропонований на одному з етапів роботи Форуму на захист української мови. Він теж не ідеальний, але цілком міг би бути взятий за основу.

На останній зустрічі зацікавлених у захисті української мови, яка відбулася 10 січня, ми говорили про конкретні дії компанійного характеру, які можемо робити сьогодні для захисту української мови. Адже мова — фундамент нашої державності й соборності. Тому сьогодні нам потрібні

реальні структури, які будуть здатні на конкретні дії і в великих, і в малих справах.

Налаштовані на конкретні справи
Оксана ЛЕВКОВА, голова Всеукраїнської громадської організації “Не будь байдужим”:

— Молодь, з якою працюємо, налаштована на конкретну роботу. Ми вже три роки моніторимо кафе, бари, ресторани. Перевіряємо, чи їхні вивіски, меню, фіскальні чеки тощо українською мовою. Щороку вручаємо найбільш українофобській кав'ярні антипремію “Гнилий кабак” — цей тухлий овоч, обігруючи двозначність слова “кабак”.

Щоліта шукаємо кошти для функціонування табору імені Чикаленка, видатного мецената початку XX століття, який сказав геніальну фразу: “Україну треба любити не до глибини душі, а до глибини власної кишені”. Ми збираємо групи дітей із так званих російськомовних областей і з так званих українськомовних. У таборі вони спілкуються, обмінюються думками, мають українськи орієнтований вишкіл.

У кінці липня цього року буде річниця Валуєвського циркуляру. Про цей документ члени нашої організації креативно розповідають на місяцях. Готуємося до відзначення 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка. Консервативний патріотичний дискурс — це робота духу. Є молодь, яка все це розуміє, яка читає, патріотично налаштована і робить конкретні, хай невеликі справи.

Матеріали круглого столу опрацювали
Євген БУКЕТ,
Надія КИР'ЯН,
Микола ЦИМБАЛЮК

Від редакції. Друкуючи матеріали просвітняського круглого столу “Українська мова як визначальний чинник соборності України”, ми звертаємося до просвітняських організацій усіх рівнів, громадських утворень і політичних партій із закликом долучатися до напрацювання спільних заходів і дій. Надіслані листи й матеріали будуть оприлюднені в “Слові Просвіти”.

У День Соборності та Свободи...

У столичному Будинку вчителів відбувся літературно-мистецький вечір, присвячений Дню Соборності України.

Від імені Центрального правління ВУТ “Просвіта” привітав усіх зі святом відповідальний секретар “Просвіти” Микола Нестерчук: “Упродовж 20 років ми проводимо заходи на вшанування цієї визначної дати. Українське слово і пісня — та духовна сила, яка завжди єднала українців. Це та потужна енергетика, яка єднає нас і сьогодні, у такі непрості часи. Разом ми подолаємо всі труднощі”. Микола Трохимович вручив учасникам урочистого дійства “Кобзарі” та тлумачні “Словники української мови”.

Цього вечора не було меж між учасниками свята та глядачами. Українські народні пісні, театральні замальовки, хорео-

графічні композиції об'єднали всіх свідомих і небайдужих. Після перегляду документального фільму “День Соборності” народний хор “Просвіта” (керівник Раїса Марченко) виконав “Гімн просвітян”. Виступили зразковий вокально-хореографічний ансамбль “Зернятко” (керівник Раїса Заклецька), ансамбль танцю “Оболонь” (керівник Раїса Майстренко), дуєт Ірини Якубовської та Ганни Ярмолюк, вокальне тріо “Золоте перевесло”, заслужена артистка України та ведуча вечора Тетяна Негрій, народний артист України Василь Нечепач та інші. На завершення свята пролунало “Скликаймо всіх до нашої лав” у виконанні етнографічного народного хору “Томін” на чолі з Леопольдом Яшенком.

Вл. інф.

Лілія АНТОНЮК-СЛІДЗИНСЬКА, голова Крем'янецького районного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

У червні 1907 року до Бережечь (тоді Крем'янецького повіту Волинської губернії) завітала Леся Українка із Климентом Квіткою, вони літували в Лесині подруги Марії Биковської — вчительки церковно-приходської школи. Олександр Грановський-Грановському йшов тоді 20-й рік. Він закінчив Бережечьку початкову, Білокриницьку сільськогосподарську школу і пройшов практику в Коршеві на Волині (поблизу Луцька). Юнак писав вірші, але тримав це в таємниці від оточення. Після знайомства з Лесею Українкою опублікував поезію “Порожня оселя” в київському часописі “Рідний край”, редактором якого була Олена Пчілка.

Наприкінці літа О. Неприцький-Грановський вступає до Київського комерційного інституту. У Києві він поринає у культурно-просвітницьке життя. “Це були незрівнянні часи для молодого хлопця, коли життя українське тільки пробивалося”, — згадує він уже в Америці в одному зі щоденникових записів.

На той час у Києві виходило кілька часописів, зокрема “Рідний край”, “Молода Україна”, “Українська Хата”, “Рада”, діяли Стара громада, Український клуб “Родина”. По вулиці Сакаганського в одному дворі і сьогодні стоять три двоповерхові будинки. У першому мешкали Косачі (батьки Лесі Українки), в другому — Лисенки (родина видатного композитора), у третьому — Старицькі (родина славетного драматурга). У будинку Косачів відбувалися засідання “Родини”. Я мала щастя відвідати цей будинок, де нині Музей Лесі Українки, з молодими просвітянами Крем'яниччини.

З 19 березня 1908 року, з часу заснування Українського клубу, О. Неприцький-Грановський став його активним членом. У квітні обрали Радю Старійшин і господарчу комісію клубу. По вулиці Володимирській відшукали місце для Клубу. Розмістилися у напівпідвальному приміщенні в шести кімнатах, а решту площі обладнали для концертної зали та зали засідань на 200 місць. Кімнати оздобили портретами Тараса Шевченка, Івана Котляревського, Михайла Драгоманова, Михайла Старицького, пейзажами онука Тараса Шевченка — Красицького, народними вишивками, музичними інструментами тощо. Там відбувалися засідання, літературні вечори, зустрічі, концерти, поїздки до Канева... За неписаними законами в Клубі дозволялося говорити тільки українською мовою. Навіть стягували штрафи за вживання іншомовних слів не до речі.

У діяльності Українського клубу брали участь М. Коцюбинський, Леся Українка, Панас Мирний, І. Нечуй-Левицький, С. Васильченко, Дніпрова Чайка, Б. Грінченко, Г. Хоткевич, М. Заньковецька, М. Садовський, О. Саксаганський, М. Грушевський, Олена Пчілка, Л. Старицька, Олександр Олесь, М. Вороний. На його розбудову давали пожертви фабриканти і підприємці — Смиренки, Терещенки та інші.

У музеї О. Неприцького-Грановського в Бережечь зберігається унікальна фотографія, на якій зображено групу членів Клубу,

Його славить увесь світ!

серед яких М. Лисенко, Олена Пчілка і О. Неприцький-Грановський.

Царське самодержавство переслідувало діяльність Українського клубу. Жандарми не раз влаштовували обшуки в помешканні О. Неприцького-Грановського та в оселі його батьків у Бережечь. Відчуваючи загрозу арешту, він упродовж трьох місяців переховувався в свого товариша М. Шаповала на Полтавщині, а у березні 1913 року нелегально емігрував до США.

У цей час у Києві діяло і Товариство “Просвіта”, його головою був Борис Грінченко. В одному зі щоденникових записів О. Неприцький-Грановський подає прізвища найактивніших членів “Просвіти”: подружжя Веселовських і Шерстюків, Наталія Турянська, Віра Науменко, Борис Грінченко, Євген Чикаленко, Микола Вороний, Климент Квітка, Людмила Старицька-Черняхівська, Дмитро Дорошенко, Софія Русова.

О. Неприцький-Грановський упродовж 1907—1913 років у Києві був шанований в українському культурному середовищі. Про це свідчить, зокрема, лист-прохання редакції журналу “Українська Хата” від 14 січня 1913 року до братів-українців за океаном.

Достохвальні родинці!
Отсим припоручаємо Вашій ласкавій увазі нашого товариша і співробітника О. Неприцького-Грановського... Новій людині нелегко буде обертатись і достукатись до багато дечого, а тому ласкаво прохаємо Вас, любезні родинці, допомогти йому в його високій меті.

Він, О. Н.-Г., довший час ніс у нас різні обов'язки і є вповні ознайомленою людиною з редакційними і адміністративними справами нашої редакції. Працював він під власним підписом і анонімами (Авратинський, Н-кий, Гр.-Непр. і ін.), і тепер він зостається близьким співробітником нашим. Наша редакція доручила йому і сим вповноважує зібрати там, на місці, точні відомості про стан культурного життя наших братів за океаном. А через се просимо редакції, інституції і окремі особи допомагати різними способами йому як нашій редакції. Він має уповноваження виступати на зборах, вічах українських громад, яко наш представник, збирати гроші на видання журналу, на передплату його. Взагалі, це є людина, яка заступає нашу редакцію і йому просимо вірити і любити його...

З правдивим поважанням і неохотною вірою в добре серце Ваше.

Минуло 125 років від дня народження О. Неприцького-Грановського — одного з найвидатніших діячів України та української діаспори США, Канади, Західної Європи, науковця, поета і прозаїка, професора Міннесотського університету, ініціатора та фундатора архіву етнічних студій у тому ж університеті, основоположника і голови, а пізніше почесного голови Організації Державного Відродження України, дійсного члена Наукового Товариства імені Шевченка і Української Вільної Академії Наук, засновника Українського Конгресового Комітету Америки. За самовіддану працю в УККА його було нагороджено найвищою нагородою — Шевченківською Грамотою Воли. Цією нагородою О. Неприцький-Грановський, Син України, який любив її безтямно й усе своє життя їй служив, пишався найбільше.

Ваші прихильники
Редактор-видавець Богацький
Секретар редакції Будай
Київ, Українська Хата,
14.І.1913 р.

У Чикаго, де О. Неприцький-Грановський перебував із квітня 1913 до 1914 року, він вступає в місцевий осередок Товариства “Просвіта”, де його згодом обрали секретарем, стає активним дописувачем до друкованого часопису “Просвіта”, як художник, допомагає ілюструвати ці видання. У літературно-меморіальному музеї О. Неприцького-Грановського в Бережечь експонується збірка “Просвіта” за 1914 рік, ч. 3, видана до 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка з ілюстраціями О. Грановського.

Разом із тим О. Неприцький-Грановський продовжує друкувати свої твори в Київських часописах, підтримує тісний зв'язок з редактором “Української Хати” Павлом Богацьким.

У Бережечь О. Неприцький-Грановський залишив свою чималу бібліотеку.

Перебуваючи за кордоном, він цікавився роботою Крем'янецької і Бережечької “Просвіт”. Ось уривок з листа 28.11.1922 року від брата Сергія:

“...Саша, Тобі відомо, що в Крем'янці є “Просвіта” і книгарня, це правда, але знай, що і в Бережечь є філія “Просвіти”.

Наша молодь заснувала ту філію і аматорського гуртка, маємо бібліотеку, хоч невелику. Але навіть і Лідія (молодша сестра) там бібліотекарією працює. Найняли ми залу, облаштували дуже гарну сцену і даєм вистави... От і на Різдво готуємо н'єсу “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці”.

У нас цю працю вже проводять другий рік. Я і Лідія граємо відповідні ролі. Нам потрібна велика бібліотека, але немає звідки її здобути. Дохід від вистав дуже малий. А Твоя бібліотека, яку ти покинув, загинула, не було можливості її забрати...”

Із листа Сергія Неприцького до Олександра (березень 1923 року).

“Тебе цікавить, з кого складається аматорський гурток. Я і Лідія (сестра), Федір Можаровський, два Семенюки (Михайло і Афанасій) і їхня сестра (Анна Семенюк-Якимчук), Федір Тригуба, Роман Тригуба (батько Володимира Тригуби, який був заарайВНО і пішов з

життя передчасно, і дідусь священника сьогодні в с. Града), Степан Морозюк і останні люди з молодіжжі, котрих Ти не знаєш.

Хор був дуже гарний, згуртував цей хор український діяч Іван Степанович Романченко... Організатор Аматорського гуртка — Василь Гаращук, за фахом лікар, служив у війську УНР. В Бережечь лікував жителів містечка, а також з навколишніх сіл, грошей за надання медичної допомоги не брав.

Як українського патріота, поляки посадили його в тюрму, потім передали на збручанському кордоні енкаведистам.

І. С. Романченко, член Катеринославської “Просвіти”, державний діяч УНР, після випадку з Гаращуком полишив Бережечь...”

Тарас Шевченко.
Художник О. Якимчук. Бережечька “Просвіта”.
30-ті рр. XX ст.

Про Бережечьку “Просвіту” я з дитячих літ наслухалася з розповідей моєї матері Віри Антонюк-Білобородової, вона разом з Анною Гурник-Лукасевич видавала книги в бібліотеці та грала в драматичному гуртку. А як танцювали на сцені бережечькі просвітяни! Їм рівних в усіх навколишніх селах не було.

Тоді у Почаєві жив художник О. Якимчук, емігрант зі Східної України, воював в армії УНР за волю й незалежність рідного краю, після поразки емігрував у вільніший світ, до Польщі, і поселився в Почаєві. На зароблені гроші під час укладання шосейної дороги від Крем'янця до Почаєва просвітяни через Михайла Семенюка замовили в художника О. Якимчука портрет Тараса

Шевченка. Коли польська влада заборонила діяльність “Просвіти”, то книги бібліотеки перевезли на Вірлю до Ворочука Федора і закопали там, аби зберегти їх. Про це мені розповідала моя перша вчителька — Тетяна Федорівна Ворочук. Коли вона повернулася із заслання, знайти закопані книги не змогла, а портрет Тараса Шевченка був захований на горіщі старої школи в Бережечь, потім його переніс таємно до своєї хати бухгалтер і завідувач господарства школи Росоловський Леонтій. Про це я довідалася з уст Марії Степанівни Росоловської. Вона й передала цей портрет музею Крем'янецької “Просвіти”. Ми їй безмежно вдячні і оберігаємо цей безцінний дарунок як найдорожчий скарб.

О. Неприцький-Грановський, від'їжджаючи 1913 року за кордон, мріяв, що повернеться на рідну землю, тут житиме і працюватиме. Але не збулося. Там, на чужині, він усі сили і знання віддавав національному відродженню України.

1972 року, в день 85-літнього ювілею О. Неприцького-Грановського сердечно вітала українська громада Міннеаполіса і Сант-Пола. На цьому святі були присутні друзі Крем'янецької “Просвіти” — Пилип Шайда і Антон Семенюк. П. Шайда — фундатор нашої бібліотеки, на жаль, уже покійний, але пам'ять про нього ми свято бережемо. Антону Семенюку пішов 105 рік. Він листується з нами і щиро переживає за те, що діється сьогодні в Україні.

На ювілейних урочистостях О. Неприцький-Грановський сказав: “Я жив і працював поміж вами і з вами. Це вам належить ця пошана і визнання, бо без вас, без людей, ніякий провідник сам не зможе зробити багато. І я вам від глибини душі щиро дякую за все: за підтримку, співпрацю і пошану.

Я щиро любив свій народ і свою Батьківщину. Як зміг, старався працювати і боронити честь українського народу і славу України...”

Час закороткий, життя надзвичайно цікаве, щоб його марнувати лише наріканнями якраз тоді, коли потрібна велика праця для здобуття волі своєму народові та національній суверенності України”.

У листопаді 2012 року в приміщенні школи с. Великі Бережці було проведено науково-практичну конференцію, присвячену 125-річчю від дня народження нашого земляка. Організував урочистості невтомний краєзнавець, директор музею О. Неприцького-Грановського Петро Іванович Гонтарук. У науковій конференції брали участь і крем'янецькі просвітяни, а виступ вokalного ансамблю “Горлиця” с. Великі Бережці був барвистим віночком у морі квітів шани славному українцю, нашому землянину.

Тільки дуже шкода, що в жодному із ювілейних збірників за 2012 рік ім'я Олександра Неприцького-Грановського не згадується, а його ж знає і славить увесь світ!

Свято біля Рахнівської школи.
Квіти вдячності землякові

Феномен Стуса

Як же зробити Україну справді незалежною, вільною, багатою європейською державою? Відповідь на це непросте питання якраз є в листах до сина. 14 лютого 1978 року Василь Стус писав Дмитрові: “Рости добрим козаком, чесним і правдивим, не потурай злу і знай, що твій батько віддав усе своє життя, щоб людям жилося краще — всім людям. На всій землі.”

І рости чесним українцем, а не яловим хахлом”.

Це заповіт не лише рідному синові, а й усім нам.

Вечори пам'яті Василя Стуса відбулися у ці дні в багатьох школах, бібліотеках, клубах, Будинках культури області й усієї України. А у Вінницькій обласній науковій бібліотеці ім. К. Тімірязева Стусівськ читання відбуваються вже впродовж 25 років.

Після урочистого мітингу біля пам'ятника Василю Стусу, де було присутнє керівництво області на чолі з головою облдержадміністрації Любов Спірідонова, Президент благодійного фонду “Україна Інкогніта”, народний депутат України п'яти скликань Анатолій Матвієнко, шанувальниця творчості Василя Стуса зі Львівщини Оксана Оніскович, діячі освіти й культури говорили про те, що необхідно зробити, аби невеличке Стусове село стало культурним туристичним центром, куди б приїжджали з різних куточків України та з-за кордону напиться води зі Стусової криниці, послухати безсмертні народні пісні, що живили силою і жагою поетове серце.

До речі, саме благодійний фонд “Україна Інкогніта” з ініціативи і за фінансової підтримки А. Матвієнка видав чималим накладом книжку В. Стуса “Листи до сина”, що є неоціненною у вихованні наступних поколінь свідомих українців.

Стус був чесною людиною. І він хотів би сьогодні бачити чесні очі своїх земляків і співвітчизників. Чи все ми робимо, щоб в Україні на повен голос звучала українська мова, щоб людина праці не була принижена, замордована нестатками, безвір'ям у краще майбутнє?

конкурсу “Я читаю Стуса”, проведеного бібліотекою за сприяння обласного управління культури. Переможцям конкурсу з Вінницької, Черкаської, Миколаївської, Запорізької областей вручили дипломи та книги “І в смерті з рідним краєм поріднюсь: Василь Стус і Вінниччина”.

Народному музеєві В. Стуса у Рахнівці, місцевій школі, Гайсинській районній та Вінницькій обласній бібліотекам передано гарні дарунки від видавництва “Смолоскип”: “Вибрані твори” Василя Стуса, енциклопедичний довідник про рух опору в Україні, інші цінні видання. А Рахнівський музей Василя Стуса отри-

Анатолій Матвієнко — президент
благодійного фонду “Україна Інкогніта”

мав від благодійного фонду “Україна Інкогніта” комп'ютер.

Народний музей Василя Стуса у Рахнівці розширюється: зараз директор музею Дмитро Омелянчук збирає експонати ще для однієї кімнати. Отож велике прохання до правозахисників, політв'язнів, усіх, хто знав Василя Стуса: запропонуйте свої спогади, книги, листи, статті для цього унікального музею. Їх можна передати до бібліотеки Національної спілки письменників України у Києві (вул. Банкова, 2) або в офіс Міжнародного Вінницького земляцтва (вул. Б. Хмельницького, 26). Благодійний фонд “Україна Інкогніта”, актив нашого Земляцтва, Спілка письменників зараз збирають книги для музею і школи у Рахнівці. І разом із літературою незабаром будуть передані й спогади, подарунки правозахисників, політв'язнів.

Серед тих достойників зі Стусового кола, чий імена часто звучали в ці дні, хочу згадати особливо дорогу для нас, подолян, Михайлину Коцюбинську. Вона духовно була пліч-о-пліч з Василем у найважчі часи його поневірянь, вона написала про поетичний дар Стуса не одну цікаву працю. Ось рядки з її статті “Феномен Стуса”: “В історії кожної національної культури були свої подвижники. Що ж до культури української, то вона давала особливо вдячний ґрунт для подвижництва (чи

Названо лауреатів премії імені Василя Стуса

14 січня відбулося відзначення знакових особистостей українського громадського і культурного простору премією імені Василя Стуса, що присуджується митцям, які мають видатні успіхи у своїй галузі, займають виразну громадянську позицію та активно присутні в українському культурному просторі. Премію засновано 1989 року Українською асоціацією незалежної творчої інтелігенції (УАНТІ). Уперше вручалася у Львові, а 1990-го набула столичного статусу.

Цьогорічними лауреатами стали лікар, член Клубу творчої молоді (у 1960-х), колишній політичний в'язень, жертва каральної психіатрії радянських часів, голова громадської організації “Музей шістдесятництва” у Києві Микола Плахотнюк; художниця Любов Міненко з Канева, яка працює з енографічними темами; український письменник, краєзнавець, етнограф, історик, публіцист, почесний громадянин Лебедина, член НСПУ Борис Ткаченко; співачка, громадський діяч, викладач, політолог, голова Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань Софія Федина.

“Для мене ця відзнака і велика приємність, і велика відповідальність, — сказала Софія Федина. — Такі нагороди — особливі, бо достойна українська громада сама визначає, хто далі має ще активніше працювати і творити для свого народу і своєї держави. Кожна така нагорода — початок широкого шляху, яким треба йти щоденно”.

Вл. інф.

то гордість наша, а чи біда?..), інакше вона просто не могла б вижити в тих жорстоких і неповноцінних умовах, які визначила їй історія. Дух Шевченка витає над нею, невблаганно шукаючи все нових втілень, і одним із них став Василь Стус.

Сьогоднішня популярність Стуса виникла, безперечно, на гребені певної політичної хвилі, зумовлена навалом пізнання того, що замовчувалось, приховувалося від народу, душилося, а насправді і є гордістю нації. Широкий загал знає передусім саме ім'я Стуса: заговорані сурогатом душі вабить образ праведника, дещо відокремлено від конкретної матерії його поезії, донедавна доступної лише небагатьом. І що більше його поезія наближається до людей, то глибинніші смислові пласти відкриваються в ній. Час уже нарешті формувати смаки не дешевими ерзацами поезії, а такими чистими й справжніми взірцями, як Стусове слово”.

Що тебе клясти, моя недоле?
Не кляню. Не кляв. Не проклену.
Хай життя — одне стернисте поле,

але перейти — не помину.
Дотягну до краю. Хай руками,
Хай на ліктях, поповзом — дарма,
душу хай обшумляю об камінь —
все одно милішої нема
за оцю утрачену й ледачу,
за байдужу, осоружну, за
землю цю, якою тільки й значу
і якою барвиться сльоза.

Ніна ГНАТЮК,
заступник Голови Міжнародного
Вінницького земляцтва у Києві
Фото Кирила БУЛКІНА

Січень для мене, для багатьох із нас — не лише Новорічні віншування, час високого і веселого Різдва, а й Стусівські дні, вшанування пам'яті великого Поета та великої Людини української землі.

Коли ми їхали на Вінниччину, в село Рахнівку Гайсинського району, де 6 січня 1938 року в сім'ї Семена Дем'яновича та Ілини Яківни Стусів народилася четверта дитина — син Василь, думалося про те, що саме серед такої мальовничої природи, на найродючіших в Європі чорноземних, поміж добрих, роботящих людей могло зав'язатися в душі малого Василька стільки сонця, доброти, життєствердження, гідності, прямостояння.

Пізніше він писав про своє дитинство: “Перші уроки поезії — мамині. Знала багато пісень і вміла дуже інтимно їх співати. А пісень тих було стільки, як в баби Зуїхи, нашої землячки. І таких самих. Найбільший слід на душі — од маминої колискової “Ой, люлі-люлі, моя дитино...”. Шевченко над колискою — це не забувається”.

У невеличкому біографічному есеї “Двоє слів читачеві” Василь Стус зазначає своє життєве кредо, свою моральну програму:

“Поет повинен бути людиною. Такою, що повна любові, долає природне почуття знаєності, звільнюється од неї, як од скверни.

Поет — це людина... А людина — це насамперед добродій. Якби було краще жити, я б віршів не писав, а робив би коло землі.

Ще зневажаю політиків. Це — цінну здатність чесно померти”.

Василеві Стусові, який так любив працювати на землі, якого Бог наділив не лише талантом поета, а й неабияким даром філософа, мовознавця, літературного критика, довелося усе своє свідоме життя боротися за честь і гідність людини, впродовж багатьох років томитися за тюремними мурами, важко працювати в Магданській області на руднику, зазнавати і приниження, і побоїв, і протестних голодівок.

Але він, духовний нащадок Івана Богуна, найвище цінував честь і ніколи не гнув гордої козацької голови перед понево-

Кирило Булкін, Ніна Гнатюк, Любов Шаламай, Наталя Морозова,
Василь Довжик на творчому вечорі

“Всупереч обставинам український кінематограф щороку пропонує глядачеві фільми, про які неприпустимо сказати “не интересно зрителю”.

Історія Солдата, який сам став Королем

Ця історія не могла відбутися ніколи, ні з ким, ні за яких обставин, але відбулася і має документальні підтвердження.

Нам пощастило.

Можливо, щось іще, крім проблем фінансування, уповільнювало роботу над фільмом, кілька разів зупиняло її. Наче пропонувало паузу для усвідомлення зробленого і порівняння з тим, що залишається зробити, а головне — для порівняння з долею Івана Дашенка, якого не зупиняли ані випробування, ані вирок.

Давно з’ясовано: доля фільму залежить від його назви.

ТойХтоПройшовКрізьВогонь

Із самого початку роботи над фільмом щось підказувало: пощастило — поділись. Кожному дісталася його частка, кожному через край, — акторам, продюсерській групі, оператору, художнику, “світлячкам”... Усім.

У далекій перспективі чекав ще один партнер — Глядач. У контакті з ним відбувається остання дія — народження фільму.

Після того як фільм вийшов у прокат, я роблю вибір на користь Глядача — хочу передати слово йому, продовжити діалог із ним поза межами екрана.

Я вдячний за теплі слова на адресу фільму “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” в Інтернеті, в періодичних виданнях, а також за взаємність глядацької аудиторії. Для мене, як і для кожного, хто працював над фільмом протягом п’яти років, результати прокату, рейтинг фільму і попит на нього — найвища нагорода і оцінка. Хочу поділитися своїми думками і враженнями від сказаного про фільм і про мене, аби відбулося логічне завершення розмови. Цитуючи моїх прихильників та опонентів, не вдавався до перекладу — хай зберігається і лексика, й інтонації, й підтексти.

Прикро, що підміна моїх висловлювань викривлює моє ставлення до проблем національного кіно. У газеті “КП” від 30.01.2012 року прочитав висловлювання, яке подається як моя пряма мова: **“Все, що снималось в течение последних 20 лет, не интересно зрителю”**. Ніколи не дозволяв і не дозволю собі так оцінювати фільми своїх колег. Протягом 20 років нам всім було нелегко. Всупереч обставинам український кінематограф щороку пропонує глядачеві фільми, про які неприпустимо сказати **“не интересно зрителю”**. Це — ляпас тим, хто працював над фільмами “Голод 33”, “Кисневий голод”, “Останній бункер”, “Грашка”, “Лебедине озеро. Зона”, “Чортеня”, “Штольня”, “Останній лист”, “Труси”, “Гамлет з хеппі-ендом”, “Мамай”, “Спляча красуня”, “П’єса для двох акторів”, “Аве, Магія”, “Йшов трамвай № 9”, “Проти сонця”, “Тир”, “Крос”, “Світлячки”, “Молитва за гетьмана Мазепу”, “Сімейний портрет”, “Казка про Довбуша”, “Бійня”, “Як тато і мама розпрощалися в три раунди”, “Чешки”, “Миколине поле”, “Про Біг”, “Отроцтво” (не посоромлюсь додати й свої фільми “Фучжоу” і “Сьомий маршрут”).

Впевнений, що більшість фільмів, які я загадав, невідомі глядачу, критикам і пресі, так само як імена професіоналів і дебютантів, котрі їх знімали. Лише через фестиваль “Відкрита ніч”

Як уже повідомлялось, всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Т. Шевченка висунуло на здобуття Національної премії імені Т. Шевченка фільм Михайла Ілленка **“ТойХтоПройшовКрізьВогонь”**, який привернув небуденну увагу глядачів, критики, кінематографістів.

Сьогодні пропонуємо увазі читачів роздуми Михайла Герасимовича, написані ним як підсумок своєрідної глядацької Інтернет-конференції.

Михайло Ілленко під час зйомок фільму в Кордильєрах

пройшло тисячі зо дві фільмів, п’ятсот з яких були представлені на нічному екрані. Які підстави у мене п’ятнадцять років поспіль збирати ці фільми, крім тих, що вони для мене цікаві і я оцінюю їх дуже високо?

Хочеться попросити шановних журналістів не переносити акценти і не змінювати контекст моїх висловлювань.

У цьому мені допоможуть опоненти і прихильники фільму, за що я їм ще раз щиро дякую. Отже, кілька коментарів — наголосів до розмов про фільм і навколо фільму. Їхню спрямованість означаю назвами підзаголовків у своїх роздумах.

Забобони

Цитата:

“Глядачі разом зі мною побачили справді лінійно збудовану гостросюжетну драму. Де немає прищипаного українця нафосу, культу села, бідності й поразки. Де “українському поетичному кіно” роблять реверанс, але — короткий, ввічливий та, я сподіваюся, прощальний”.

“Если честно, то меня смешит такое понятие: украинский кинематограф, это то же самое, что польский реп”.

Михайло Ілленко:

Забобони — не кращий порадишник. Власне, упередженість відіграє свою роль і в розповсюдженні фільму. Прокатники розгубилися, кінотеатри зняковіли: як показувати українське кіно після багатьох років його цукування? Адже всім відомо: **“Українського кіна немає. До того ж воно дуже погане”**.

У той же час — на “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” ідуть, готові платити гроші... Але для цього директорам треба звільняти час для сеансів, які, згідно з угодами і завдяки упередженості, належать американському кіно...

Щодо “прощального реверансу поетичному кіно”: усе залежить від того, чи дадуть мені ще знімати. Якщо дадуть, то реверанси не робитиму — вклонюся поетичному кіно ще раз. Уся історія кінематографа — це змагання між протокольним кіно, яке можна переповісти (як пере-

повідати плітки), і поетичним, яке переповісти неможливо, як неможливо переповісти “своїми словами” “Нічну серенаду” Моцарта, “Марусю Чурай” Ліни Костенко, “Ніч над Дніпром” Куїнджі... Остання яскрава перемога поетичного кіно над протокольним пов’язана з Україною, тому і назва закріпилася за нами. Зрідкається цього досягнення було б невдячним марнотратством.

Герой

Цитата:

“Міфологізуючи життя Даценка, який у фільмі зветься Іваном Додокою, сценаристи картини забрали з фільму все, що могло би прив’язати героя до конкретного місця чи події. Додока став збірним образом українця, який у своєму житті пережив усе: Голодомор, війну, німецький полон, сталінський табір, а згодом і втечу до Канади”.

Михайло Ілленко:

Не вся біографія Даценка відома. Довелося дописувати невідомі сторінки. Фільм наш не документальний, а художній. Як кажуть: реконструкція. Або версія. Не можна версії привласнювати ім’я реальної людини. Тому у фільмі він Додока. Прізвисько, як на мене, гарне. Взяв я його з книги “Україна. Козацька держава” (видавництво “ЕММА”, Київ, 2004). Розгорнув на списках реєстрових козаків і прочитав ім’я, на яке наважання вказав палець: “Хорунжий Лубенського полку Герасим Ілленко”. Сторінка 586. Повне співпадіння з іменем мого батька. Хоч не я вибирав, а випадок, але мене не зрозуміли б — чому це я особисті подвиги Івана Даценка передав рідному батькові... Довелося ще раз розгорнути книгу наважання на іншій сторінці. Випало: “Додока”. Взагалі-то я не містик, але містичні риси характеру Додоки протягом п’яти років роботи відлунювали співпадіннями, підказками, застереженнями.

Щодо літака: статус Героя вимагає вчинків, інколи несумісних із буденною логікою. Він повинен використати всі можливості для досягнення своєї мети, а якщо реальних можливостей немає, зобов’язаний звернутися до таких,

які вважаються неможливими. У Додоки не було реальних шансів подолати “Залізну завісу” того часу і повернутися додому. Серед нереальних можливостей — залишалося зліпити саморобний літак з уламків на літаковому звалищі й перелетіти на ньому на Чукотку. До речі, індіанці у фільмі ставляться до цього з природним розумінням. Він для них Хейока.

Хейока — це ще одна

грань містики, яка наділяє

Додоку надприродними

властивостями, як і нале-

жить Герою. Індіанська ле-

генда, вигадана під час ро-

боти над сценарієм, про

людей, які вціліли після

удару блискавки, знайшла

(ще один містичний збіг)

своє підтвердження в інді-

анському фольклорі. Хейока —

це індіанська назва носіїв над-

людських здібностей. По-нашо-

му Характерник.

Фольклор дбає про необхідність існування Героя. Ми рухалися за цією підказкою. Тим більше, що героїв в українському кіно мало. Героїчний ряд нашого екрана, на жаль, рідкозубий. Насамперед — це спадок Імперії, яка делегує все героїчне центру, метрополії, а провінції залишає анекдоти про молдаван, чукчів, хохлів. Важко згадати казахський (естонський, азербайджанський...) фільм, де був свій, національний Герой.

Мова

Цитата:

“Дехто плюється, що не скрізь звучала українська мова. Але це б і не було виправдано, враховуючи епоху”.

“Уже не первый раз читал негативные отзывы о “языке” в фильме. Однако здесь все в порядке: украинцы разговаривают по-украински, россияне на русском, индейцы по-английски и индейски”.

“Панове, вибір мови, точніше, мов у цьому випадку — не питання зручності глядачів, і навіть не питання реалізму. Це художній прийом, що підкреслює українськість духу фільму більше, ніж якби він був одномовним. Коли син російськомовної татарки Люби говорить до неї українською, коли в найважливіші моменти герой переходить на українську (як у розмові англійською про намагання відібрати землю: “Хай, б., спробують!”), чи коли в російському тексті — програмні, так би мовити, заяви (“Товариш індеєц, вы местный?” — “Тутешний”) — так-от, все це робить українську символом, характерним для поетичного кіно — як лелеки, що їх Додока проводжав за лінію фронту і які проходять через усю історію, як вовки і характерництво, яблука і прізвисько антагоніста героя — Степан Шуліка.

Ми можемо собі дозволити — принаймні у цьому випадку — не надавати мові політичного значення, а просто насолоджуватися, купатися у ній, як це роблять автори фільму. Це той випадок, коли може-

на не робити з української обов’язку, а отримати задоволення”.

Михайло Ілленко:

Це вже було: Спартак, який розмовляє “американською” мовою, Друга світова, в якій радянські й німецькі солдати розмовляють російською, хіба що німці — карикатурною мовою і жалкими голосами.

Але річ навіть не в тім, щоби не повторювати ці схеми. Хотілося показати людину, котрій обставини і серце підказали шлях, закритий для багатьох наших співвітчизників, коли вони кажуть: **“Я никогда не буду говорить на этом языке”**. А Додока говорив на **“этих языках”**. І пройшов крізь усі випробування, вкарбовуючи у пам’ять чужі слова, як вкарбовують паролі, перетинаючи лінію фронту. І обмінявся з коханою незнайомими словами, наче діти — іграшками в той момент, коли слова, здавалося, зайві, але — не зайві вони були, щоби оголитися, один перед одним, свої душі. І ім’я індіанське одержав... Чи став би Іван Дашенко своїм, чи став би він Вождем, якби не міг звернутися до індіанців індіанською мовою?

Я називаю це “Український звуковий бар’єр”. В одному напрямі цей бар’єр подолано: більшість українців володіють російською мовою. В іншому напрямку “звуковий бар’єр” поки що не падає. Це як рекордні заїзди на соляному озері: рекорд зараховується за середнім значенням у двох протилежних напрямках — проти вітру і за вітром. Без цієї дзеркальності у взаєминах не буде нормального суспільства. І навіпаки — шойно вдається подолати цей “звуковий бар’єр” у двох напрямках, Україна зробить якісний, стратегічний стрибок уперед.

На жаль, я не дуже часто згадую про Бога. Суєта. Але щось мені підказує, що звертаючись до іншої людини, ми звертаємося саме до Бога. Наші слова (освідчення в любові, лайка) транслюються Богові через того, до кого ми звертаємося. Так само і ми виступаємо в ролі ретрансляторів, коли хтось звертається до нас. Слова підтримки або прокльони розглядаються вище. Там вони і оцінюються. Звідти вони передаються назад через ретрансляторів до співрозмовників. У якій редакції ці оцінки дістаються пункту кінцевого призначення — питання не до Бога, а до ретрансляторів.

У фільмі “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” татарка Люба звертається до ікони Божої Матері. Батьки, діди і прадіди її чоловіка завжди зверталися до цієї ікони українською мовою. Усвідомлюючи це, Люба також шукає і знаходить українські слова. Коли цих слів бракує, вона переходить на російську мову, яку знає краще. Коли бракує російських слів, переходить на рідну татарську.

Матір Божа розуміє і татарську.

Чи зрозуміє вона людину, якщо почує: **“Я никогда не стану говорить на вашем языке”**? Я впевнений, що це єдина фраза, яку треба викреслити зі фразеологізмів, всіх словників.

Можна освідчитися в любові до України українською мовою. Фільм освідчується кількома — аби це освідчення було зрозумілим не лише українцям.

(ТойХтоПройшовКрізьВогонь)

Ідентифікація

Цитата:

“Схоже, що самі продюсери та прокатники фільму Ілленка не до кінця розуміють, як подавати його глядачеві. В рекламних матеріалах до стрічки чомусь пишуть, що це “український блокбастер” та “український Рембо” і це дивно, бо фільм має мало спільного і з першим, і з другим”.

“Знаєте, як у нас говорять: “Ну, слава Богу, что у нас есть хоть такой фильм”. И слава Богу, что люди на него пошли, но проблема в том, что пошли люди, которые обычно фильмы не смотрят. И, вдохновленные подобным зрительским успехом — подобному кино, прости, Господи, государство будет впредь давать деньги”.

Михайло Ілленко:

Не можу погодитися з цією логікою: на фільм пішли люди, яким не місце перед екраном? Очевидно — глядачі другого сорту? Які не вміють дивитися кіно?

А якщо це просто жертви інтоксикозу — передозування модною депресухою і американським ширпотребом?

Адресат хвилюється: не можна допустити, щоби подібний глядацький успіх перетворився на державне фінансування подібних фільмів! Соромиться турбувати Господа, але розуміє, що хвороба може поширитися, тому — стуканути треба.

А було б непогано, якби поширилася!

Бо без глядача нам не обійтись.

Звичайно, найкраще, коли перед екраном збирається і перший, і другий клас, та ще й із вагона “Для тютюнозалежних”, загасивши недопалки, завітають... Ця властивість ілюзіону об’єднувати — сьогодні у нас — під великим сумнівом і підозрою.

Давно забута формула “Ми — для нас — про себе” безмежна. Наша унікальна дійсність чекає на своє екранне втілення. Я вже не кажу про величезний творчий і технічний ресурс, що давно дозрів до реалізації цієї стратегічної мети.

Цитата:

“ТойХтоПройшовКрізьВогонь” для мого реалістичного і навіть критичного погляду став несподіванкою. Відразу відкинув усілякі преференції “вітчизняному”, “своєму”, “українському”, Ілленку... Це все забуваємо і спостерігаємо саме мистецьке явище.

“Я не любитель мелодрам, но это хорошая мелодрама. И главный герой красив и харизматичен, что тот Джонни Депп. И главная героиня красивая и милая. И второстепенные персонажи яркие, особенно “довгоносик” Андриенко в роли полкового командира. Это хорошее кино”.

“На моє глибоке переконання, Михайло Ілленко надає перевагу кіно авторському. Яке призначено для вузької аудиторії фестивалів. Там же здобуває призи і зовсім не відповідає поняттю “блокбастер”.

Михайло Ілленко:

Жодного разу я не вживав слово “блокбастер”. Не знаю, чому мені приписують прагнення його зробити. Можливо, з метою примусово долучити мене до модного змагання на звання “Першого українського” (музичного фільму, фільму жаків, коме-

дійного фільму, екшену, блокбастера). Це некоректне змагання з тими, хто вже робив це все до нас протягом довгої історії українського кіно.

Мій фільм “Фучжоу”, згаданий у зв’язку з відсутністю “широкого прокату”, справді широкого прокату не мав. Так само, як і фільми моїх колег, які виходили, починаючи з дев’яностих років. Утім, судячи з телевізійного попиту на “Фучжоу”, — з численними повторами на різних телеканалах України і Росії протягом кількох років, — його без перебільшень можна зарахувати до фільмів, які мали переконливий глядацький успіх.

Я завжди тяжів до кінематографа, який називають “масовим”. І ніколи не відмовлявся від кінематографа, який прийнято називати “поетичним”. Поєднати одне з одним — азартна задача з величезним потенціалом. Щасливий, що прочитав в Інтернеті репліку з визначенням жанру: “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” — поетичний екшен”.

Актори

Відгуки:

“Убогие топорные диалоги и такая же игра актёров. Актёры — отдельный разговор. Пляда оказалась канутиком”.

“Ансамбль цікавий і дещо несподіваний. Так, у “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” ми бачимо і братів Капранових (епізод з хрущовською кукурудзою в Канаді), і “довгоносика” Віктора Андриєнка у суворій чоловічій ролі другого плану, і доньку режисера Іванну Ілленко. Головний вантаж стрічки несуть Дмитро Лінартович (Додика), Віталій Лінецький (його супротивник, енкаведист Степан), Ольга Гришина (дівчина-мрія Любова Карімова)”.

Михайло Ілленко:

Перед виставою актори кажуть: “Чим будемо дивувати?” Більшість наших фільмів уперто продовжують пропонувати депресу, монотонну констатацію безвиході, суворе і байду постмодерністське співчуття, герметичну чорнуху, призиристу архаїчну відчуженість. Я не виступаю проти цього, але — баланс? Чи не він виморожує нашого глядача з кінотеатрів?

І тоді обморожені глядачі згодні дивитися все, що завгодно, аби їх дурили. Мають право. Особисто я люблю, коли мене дурять, містифікують, водять за ніс, примушуючи сміятися і плакати в темряві глядацької зали, але сьогодні в нашому кіно цього забракло.

Кадр

Цитата:

“Перші кадри справили суперечливе враження. Красивий Південних Анд, на тлі яких іде змарнілий головний герой — заради того, щоб зафіксувати це, тобто зняти Південну Америку не в Криму, а в Південній Америці, режисер витратив півтора року, зупинивши виробничий процес”.

“Почему я, как налогоплательщик, должен финансировать за счет своих налогов ваши творческие искания, плавание на яхте за рубежом, чтобы один кадр из ваших съемок за рубежом (так я прочитал в Интернет) попал в картину?”

Дмитро Лінартович

“...где же они, те распиаренные сцены, снятые на границе Чили и Аргентины и причем, собственно, Чили с Аргентиной к Канаде...”

Михайло Ілленко:

Сцен справді немає. Вдалося зафіксувати лише один кадр (перший у фільмі — він двічі повторюється). Жодних стосунків аргентинський пейзаж не має до північноамериканських індіанців. Але в кіно так буває: Італія знімається в Криму, а Канада — в центрі Кам’яниці-Подільської під водоспадом. Уся проблема в грошах.

Можу заспокоїти платників податків: коли фільм зупиняється, це означає: “Всі вільні”. Фінансування припиняється на певний термін. Гроші нікому не платять. Позаяк чергова зупинка була пов’язана з виборами Президента, всі розуміли: всі вільні мінімум на рік. Вільний безробітний, я одержав запрошення від своїх друзів (капітан Юрій Бондар, штурман Андрій Зубенко, стерновий Валерій Деймонтович), з якими вже багато років займаюся вітрилами в Київському крейсерському яхт-клубі. Мені було запропоновано взяти участь у приватній навколосвітній подорожі на яхті “Купава” так би мовити стерновим. Маршрут передбачав відвідування Української Антарктичної станції, яку відкрито для яхт протягом 2—3 місяців на рік. Я подумав, що зможу зафіксувати там Аляску. Для цього треба було взяти костюм головного героя і відповідну апаратуру. Ми домовилися, що на початку наступного літа я вертатимусь додому, бо треба поновити зйомки літніх епізодів, що залишилися незнятими.

У грудні 2009 року ми вийшли з Очакова в Чорне море. Далі було Середземне і Атлантика. Дорогою я показував друзям фрагменти незавершеного фільму про Івана Даченку, розповідав про нього. Крім того, ми регулярно переглядали фільми з колекції кінофестивалю “Відкрита Ніч”. Коли фільм дивився посеред Атлантики, це провокує ностальгічну увагу і викликає дуже багато питань: чому ці фільми ми не бачимо в ефірі або в кінотеатрах України? Як вони знімаються? Хто їх фінансує, якщо вони не повертають гроші з прокату? За що вони одержують призи на міжнародних фестивалях? За що їх цькують на Батьківщині? Були питання і щодо незавершеного фільму: скільки разів він зупиняв-

ся? Чому ми не можемо знімати Канаду в Канаді, Аляску на Алясці? Коли буде продовжено фінансування? Мої розповіді мимоволі перетворилися на факультатив завдовжки 8500 морських миль на тему: “Способи знищення національного кіно в Україні”. Екіпаж сприйняв ці лекції настільки близько, що коли стало ясно, що до Антарктиди ми заїзнилися, капітан оголосив мені ультиматум: “Ми будемо знімати твій фільм разом з тобою — треба лише знайти для зйомок інше місце!” В Буенос-Айресі ми взяли напрокат машину, склали в багажник шинель головного героя, апаратуру, свої пожитки і рушили в Кордильєри на кордон із Чилі (1200 км), відповідно до підказок українців з діаспори і працівників нашого посольства. Авіаквитки до Києва, які ми придбали заздалегідь, залишали нам на зйомки чотири доби.

Власне, всю подорож від Києва до Аргентини я описую в книзі, яку сподіваюся видати разом із документальним фільмом, що знімав на борту “Купави”. Тому зупиню свою розповідь на тому, що на зйомки великого епізоду в Андах у нас не залишилося часу. Вдалося зафіксувати один кадр. Під час зйомок лише на один дубль вийшло сонце і висвітлювало вершини.

Я вдячний екіпажу яхти “Купава” за зйомки цього кадру. Подорож за три моря інколи допомагає краще зрозуміти один одного, аніж спільне проживання з громадянами на житловій площі однієї держави.

Я знав і сьогодні знаю багато людей: колег, студентів, дебютантів, яких не влаштовує знімати кіно, обмежене формулою: “Гроші—товар—гроші”. Так знімається більшість серіалів. Мені до душі кіно як стверджувальна відповідь на запитання: “Чи готовий ти особисто безкоштовно (задурно — хороше слово у нашому контексті) на власне паломництво заради кадру, епізоду, ідеї? Аби не зупинилося!”

Побажання

Ама | 25.03.2012 19:55:06:

“Нет ну как можно такое снимать? Это же бред!!!!!! Какой жанр фильма? Комедия? Нет. Драма? Нет. Приключения? Нет. Арт хаус? Тоже нет. Жанр этого фильма — БРЕД. Здесь есть все и ничего. Пусть в Украине вообще ничего не снимают, чем снимают

такое. Режиссер, ты прожил жизнь и не снял ничего стоящего, надеюсь — это последний фильм в твоей карьере”.

“Живите в доме, и не рухнет дом...”, — сказав Андрій Тарковський рядками свого батька. “А хіба Бог є? — У нас в хаті є!”, — відповів йому Михайло Ілленко”. “Заповідав Олесь Гончар берегти собори душ своїх. Забуваються ті заповіді. Михайле Герасимовичу, ви нагадуйте... Нагадуйте частіше.

Можна кричати, що українського кіно нема. Можна говорити, що “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” — поодинокі іскра, а можна ту іскру роздмухувати до палючої ватри. Можна кричати, що українськомовного мистецтва мало. Можна жити в домі, і дім не впаде... Живіть у домі, Михайле Герасимовичу, а ми його добудуємо”.

Влад Молодід, 22 роки, Київ

Михайло Ілленко: Ще раз хочу подякувати всім, хто відгукнувся на фільм. Мені вдалося процитувати зовсім невеличку частину цієї живої полеміки, але окремо (без купюр) існує ще одне послання з тих, які дають сили на майбутнє кожному з учасників роботи над фільмом “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”. Це відгук Оксани Забужко. Її особлива подяка.

Маю відповісти на традиційне запитання, яке я чув на всіх зустрічах із глядачами. Ці зустрічі — ще один майдан, крім преси та Інтернету, на якому після кожного перегляду фільму відбувається зворотний зв’язок з глядачем. Можу побажати всім, незалежно — сподобався вам фільм чи не сподобався, щоби і у вас склалися з глядачем такі близькі і добрі взаємини, а останнім запитанням, в очікуванні вашого наступного фільму, звучало: — **Ваші плани?**

Протягом історії українського кіно було екранізовано п’ять-шість творів Тараса Шевченка. Усі екранізації, крім одної, яку мало хто бачив (“Капітанша”, 1987 — режисер Б. Квашньов), закінчилися у шістдесятих роках минулого сторіччя.

Жодної екранізації творів Тараса Шевченка не було помічено на широкому екрані України за часів незалежності. Сьогодні ще не пізно розпочати роботу над фільмом, щоби встигнути до двохсотріччя Тараса Шевченка 2014 року..

Оператор-постановник стрічки “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” Олександр Кришталович: — Пане Олександр, де знімали фільм?

— Епізод, який став у картині першим, — на кордоні Аргентини й Чилі. Історія цього епізоду дуже цікава. Михайло Ілленко ішов на яхті “Купава” на Південний полюс. Це була навколосвітня подорож, і мене туди не запрошували, адже екіпаж “Купави” — досвідчені яхтсмени, вони мали відповідне спорядження, досвід. Ті, хто вирушає в навколосвітню подорож, — незвичайні люди, я до них, на жаль, не належу, відповідного досвіду й навичок не маю.

Стрічку знімали здебільшого неподалік Києва. Епізоди про довоєнні події — в Кам’янці-Подільському. У мене таке враження, що там усе збереглося з тих часів у первісному вигляді: подолани беруть свою спадщину.

На Дніпрі коло Ржищева знімали епізод, де переслідують і наздоганяють літак і персонаж ховається у церкві. Та церква стоїть напівзатоплена на Канівському водосховищі.

Індіанське поселення, епізод, коли толокою будували хату, — також коло Ржищева. Там дуже мальовничі місця.

Аляску (епізод, коли Іван викрадає літак) знімали на аеродромі в Білій Церкві — виявилось, дешевше перевезти групу, ніж перегнати літак: він споживає дуже багато пального.

Деякі епізоди знімали в Києві, в моїй альма-матер — університеті імені І. Карпенка-Карого, наприклад приймальну комісію. Багато знімали в Київському музеї авіації, побудувавши там декорації: звалище літаків, Іванове житло. До слова, фізеляж літака справжній, не знаю, як ми там помістилися, бо він дуже тісний, зате все дуже реалістично.

— А де було кукурудзяне поле?

— Його довго шукали. Картинка, яку бачить глядач, — справжня американська кукурудза заввишки три метри, у нас, виявляється, таке нечасто трапляється. Поле у фільмі було коло Білої Церкви. Тож наша Америка була в Україні: все близько.

— “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” — Ваша перша велика робота?

— Так, це було бойове хрещен-

По той бік екрана

Кіномистецтво — колективна творчість. Над фільмом працюють сотні людей, а те, що ми бачимо на екрані, — плід уяви режисера, сценариста, оператора, художника, композитора, виконавців ролей. Без кожного з них неможливо уявити кінокартину. Тривала в часі робота, яка вимагає великих зусиль, вводить нас у дивовижний світ, який називаємо коротким і містким словом: кіно.

Зазирнути в цей світ, відхилити завісу таємничості творчості можемо, спілкуючись із творцями кінострічок. Про те, як тривала творча робота над фільмом “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”, розпитуємо у художника-постановника стрічки Романа Адамовича й оператора-постановника Олександра Кришталовича. Вони разом із режисером-постановником Михайлом Ілленком — цьогорічні номінанти на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка.

ня — стрічка такого обсягу. Це мій фах, а ще — надзвичайно цікава робота. Наскільки вдалася — судити глядачам.

Люблю дивитися кіно, тому й працюю, щоб людям по той бік екрана було цікаво. Моя професія така, що можу вносити поправки, щоб кіно стало ще цікавішим. Тобто люблю дивитися кіно навіть на роботі.

Як знімати кіно? Уявляю те, що хотів би побачити на екрані, і знімаю. На жаль, сотні людей, які працюють над фільмом, часто не розуміють, що роблять. Вони забули, як знімати кіно (не телефільм, не відеоролик, а кінофільм для перегляду на великому екрані). У цьому вбачаю основну причину того, що в нас нема навіть номінації на “Оскар”. На жаль, не маємо кіноіндустрії. Як тільки з’явиться кількість, фахівці працюватимуть професійно, значно зросте їхній рівень.

— Якось Ви сказали, що в кіно всі рівняються на “Оскар”.

— Це одна з головних премій у галузі кіномистецтва. “Оскар” — означення видовищності, цікавості для глядача. Цю премію присуджують за кіно насамперед для американців. Та є й номінація “іншомовний фільм”. Український Оскарівський комітет подав “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” на “Оскар” у цій номінації. Стрічка пройшла перше коло добору, коли з усіх прийнятих заявок відсіяли половину, тобто потрапила в “довгий список”. У “короткий список”, тобто в наступне коло, ми не вийшли. Та вважаю досягненням уже те, що наше кіно здивувало американські кіноака-

деміки, адже щоб зробити висновки, вони таки змушені були його переглянути. Вбачаю в цьому розширення глядацького кола, бо автори прагнуть, щоб їхній твір побачило якомога більше людей.

— Як у цьому контексті розглядаєте номінацію на Шевченківську премію?

— Національна премія імені Тараса Шевченка — безперечно, головна нагорода в нашій країні. Тож номінуватися на неї престижно й почесно для творців фільму.

— Над чим працюєте зараз?

— Разом із Михайлом Ілленком готуємося знімати “Толоку”. Це буде екранізація невеликої, але дуже насиченої подіями балади Тараса Шевченка “У тієї Катерини...” На щастя, кошти на це є. Тож маю честь працювати з двома Ілленками: Михайлом і Пилипом, перший — режисер стрічки, другий — продюсер. Михайло Герасимович — дуже креативна людина, він замислив цей фільм як переук минулого і сьогодення. Стрічка повинна вийти до 200-річчя із дня народження Великого Кобзаря. Звичайно, сподіваємося на цікаву роботу, на увагу глядача і... успіх.

Роман Адамович — член Національної спілки художників України, художник театру і кіно. Створює станкову і книжкову графіку, живописні роботи і мультимедійні фільми, працює в художньому кінематографі, а також навчає молодих художників кіно. За радянських часів зумів створювати кіно з українським світобаченням і націо-

нальним гумором. Як художник-постановник, працював у стрічках “Бумбараш”, “Королі і капуста”, “Кармелюк”, “Миргород і його мешканці”, “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”, інших.

— Романе Сергійовичу, яка роль художника-постановника у створенні кінофільму?

— Художник-постановник — це людина, яка створює зоровий ряд. Тобто те, що ви бачите на екрані, спочатку виникло в уяві художника-постановника. Можна сказати, що саме він керує картинкою. Звичайно, все обговорюємо колегіально, вирішуємо всією творчою групою, але за образотворчий ряд відповідає одна людина. Те, що художник ставить у кадр, знімає оператор.

Художник малює ескізи, за якими потім створюють декорації. В його обов’язки входить вибір натури для зйомок. Іноді доводиться шукати місця, які спочатку виникли у твоїй уяві, — з попереднього досвіду, життєвих вражень. Натура може бути умовною, схожою на побачене раніше. Художник-постановник працює і над монтажем стрічки.

— Як Вам працювалося у творчій групі Михайла Ілленка?

— Ми з Михайлом Герасимовичем знайомі понад 40 років — ще зі студентських часів. І це не перша картина, яку робимо разом. Мабуть, нам записано працювати разом. Але хоч би якими друзями були люди в житті, в роботі іноді трапляються розбіжності. Та нам завжди було легко шукати спільну мову.

У роботі нам завжди допомагало те, що Михайло трохи малює. І все, що він не може сказати слова-

ми, може намалювати, а я підганяю під загальну картинку. Тож працювати над стрічкою “ТойХтоПройшовКрізьВогонь” у групі Михайла Ілленка було комфортно.

— Що для Вас означає номінація на Шевченківську премію?

— Приємно, що нашу роботу цінують. Це, безперечно, визнання нашої праці. Але головне не це. Головне, що фільм вдавс гарний. За тих можливостей, які ми мали, — величезні перерви у зйомках через хронічне недофінансування, продюсерські похибки — це найкраще, що ми могли зробити.

— У наступному фільмі Михайла Ілленка теж працюватимете?

— Ми вже двічі його починали: робили розкадровку, їздили на натуру. Але минуло багато часу, щось змінилось, трохи переробили сценарій. Тож доведеться починати наново.

Картина, яку Михайло Ілленко знімав за твором Тараса Шевченка, складна для художника-постановника, потрібно багато придумати. І придумати так, щоб глядачеві не було нудно дивитися. Поки що триває ретельна підготовка до роботи. Обмінюємося рисунками, ескізами, обговорюємо все до дрібниць. Мушу сказати, що робочий процес кожної картини відрізняється від попереднього. Я зробив понад 30 фільмів і щоразу вигадую велосипед. Сподіваюся, велосипед “Толоки” буде вдалим і глядачі не пошкодують, що повірили нам.

Спілкувалася **Олена ШУЛЬГА**

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор мистецтвознавства,
професор

Із народним художником України Миколою Стратілатом я знайомий давно. Його твори, насамперед гравюри, широковідомі в нашій країні й за кордоном завдяки високій технічній майстерності, глибокій національності й справжній духовності, що вирізняє його чималий доробок у галузі станкової і книжкової графіки. Цього року художнику виповнилося 70, і я згадую його перші такі вишукані, емоційні, сповнені символики твори, коли він тільки починав ілюструвати книги видавництва “Веселка”. Неодноразово я писав про них, рецензував виставки і видання його творів, зокрема серії “Свята земля” і альбому “Поезія в образах”.

Виставка “Світе тихий, краю мій, моя Україно...”, що відбулася у Національному музеї Тараса Шевченка з нагоди ювілею митця, стала своєрідним підсумком мистецького шляху художника, який образно осмислює місце України у світовій культурі, залишаючись завжди вірним самому собі. Колектив музею і Міністерство культури висунули Миколу Стратілата на здобуття звання лауреата Національної пре-

Світе тихий, краю мій, моя Україно...

мії імені Тараса Шевченка. Мені видається, що це звання він давно вже мав здобути. Кожному шанувальнику і просто читачу поезії ім’я Стратілата добре відоме. Десятки поетичних видань із його ілюстраціями та в його оформленні вийшли в українських видавництвах. З його творчістю пов’язана низка поетичних імен, що стали сторінками нашої історії: Тарас Шевченко, Яків Щоголів, Максим Рильський, Володимир Сосяра, Борис Олійник, Василь Симоненко...

Графіка Стратілата представлена в його альбомі “Поезія в образах”, що побачив світ ще 2004-го. Ще тоді він мав стати лауреатом, як художник, що продовжив найкращі традиції української гравюри, одним із представників якої був і Тарас Шевченко, один із перших академіків гравюри Петербурзької академії мистецтв. 1911 року у Хмельницькому вийшов альбом “Тарас Шевченко — академік гравюри”, упорядником якого виступив Микола Стратілат, він же підготував ґрунтовну, наукову і водночас із живою, гарною оповідною мовою монографію, додану до видання окремою книжечкою. Кому, як не

художнику-граверу, що добре знає значення чорно-білої графіки і те, яким трудом вона дається, можна розповісти про 27 офортів Тараса Шевченка, про ті інструменти гравера, що збереглися у його майстерні й нині експонуються у Національному музеї Тараса Шевченка.

Від книги до книги, від гравюри до гравюри удосконалювалася майстерність і техніка митця. Він відомий як майстер мініатюрної графіки, що створив сотні книжкових знаків відомих людей України. Але це окрема розмова, бо в цій царині Микола Стратілат досяг таких вершин, що його можна назвати академіком.

Усі, хто влітку побував на виставці, побачили ще й іншого Стратілата, його акварелі. Вони вражають кольоровою образністю, відчуттям краси рідної України від Чернігівщини, батьківщини художника, до Карпатських гір і Чорного

моря. Краєвид — улюблений жанр митця. Художник не нав’язує сюжетів, не намагається епатувати якоюсь екзотикою. Весняні гаї, село в серпанку ранкового туману, фіолетова хмара, що несе громувицю, місячна доріжка на морі, дощ над степом не перестають дивувати, промовляючи про мудрість творіння. А ще він любить малювати

квіти. Його квіти — це сповідь романтичної душі, заколеної у свою землю, у ці квіти, що часто не конкретизовані і намальовані не в зрізаних букетах. Їх не можна називати натюрмортом, бо це не мертва, а жива природа. Кольорова гама акварелей від блідо-рожевого, фіолетового до жовтогарячого поєднується з вишуканою тональністю.

Щодо шевченківської тематики. У Стратілата не знайдеш прямих ілюстрацій, хоча він міг би їх робити. Його серія “Кобзарська криниця” — філософське осмислення постаті геніального українського поета і його творчості. Зовсім недавно художник створив гравюру “Святий Тарасій”. Його Тарасій справді схожий на Шевченка. Бо цей святий очолює собор, на якому засудили ересь іконоборства, і тим самим було дано право художнику творити образ. Не випадково Тарас Шевченко народився в переддень шанування Святого Тарасія.

Творчість Миколи Стратілата логічно підводить до висновку, що митець і мистецтво — нерв нації, і художник відбувається за умови, коли він перебуває в епіцентрі всього того, чим живе його народ. Це стосується справжніх митців. Таким був Тарас Шевченко. Таким є художник Микола Стратілат.

Вітчизни маленька краплинка

Святослав ВАСИЛЬЧУК,
голова Житомирського обласного об'єднання “Просвіти”

Нещодавно я був у просвітній справі в Іршанську, робітничому селищі Володарськ-Волинського району. Селище розкинулось серед мальовничого соснового бору праворуч шляху Житомир—Коростень, на березі поліської річки Ірші. Виникло 1954 року як поселення біля нового гірничо-збагачувального комбінату з переробки титанової руди. Руду добувають тут же, на землях Володарськ-Волинського та Коростенського районів, відкритим способом, гігантськими крокуючими екскаваторами. Після них лишаються на землі величезні озера. У селищі побудували десятки п'ятиповерхівок, гарний будинок культури, дві школи, два дитсадки з соціально-побутовою інфраструктурою.

Дитячі садки, школи працювали, звісно, на “язик” метрополії, калічачи психологію та душі дітей українців, яких тут було більшість. Та прийшов вікомний серпень 1991-го і за вимогою рухівців (а в селищі діяв потужний осередок Народного руху, який очолював машиніст тепловоза Віктор Довгань) викладання в дитсадках і школах перевели на українську мову. З ухваленням 1996 року Конституції України статус української ще посилювався. І тепер школярі вважають, що так було споконвіку: адже мова титульної нації в національних державах завжди є державною.

НВК “Гімназія — дитячий навчальний заклад” має два корпуси та два дитячі садочки. Основний гімназійний корпус цегляний, триповерховий, із численними класними кімнатами, кабінетами, лабораторіями, просторими залами.

Директор закладу Валентина Григорівна Забродська розповідає:

— У гімназії навчається 805 учнів. Педагогічний колектив — майже вісімдесят учителів. Серед них досвідчені педагоги, закохані в рідне слово, красне письменство: Г. В. Демченко, В. А. Куликович, Л. С. Шулятицька, В. В. Собіна, А. В. Северин, які працюють у гімназії не один десяток років. Щороку їхні учні беруть участь у Міжнародному конкурсі знавців української мови імені Петра Яцика, посідаючи призові місця. Минулого року на районному етапі цього конкурсу відзначено дипломами ученицю 6 класу Вікторію Виговську та ученицю 11 класу Віолету Феценко.

Мета моєї поїздки — вручення просвітнянських відзнак переможцям обласного етапу цього річного конкурсу “Я гордий тим, що українець зроду” вихованцям Іршанської гімназії. Учасники зустрічі багато дізналися про діяльність ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, її багатолітню історію. Дієвою складовою товариства стала житомирська “Просвіта”, створена 1907 року передовими людьми того часу, ученими, учителями, поетами, громадськими діячами під орудою професора Василя Григоровича Кравченка та його дружини Олімпії Михайлівни. І хоч антиукраїнська царська, а згодом радянська влада двічі закривали її, проте, відродившись утретє 1989 року, діє активно й результативно. Нині в її складі — викладачі ВНЗ, науковці, вчителі, інженери, лікарі, художники, письменники. “Просвіта” бере активну участь у громадському житті Житомира та області.

Першою премією журі конкурсу “Я гордий тим, що українець зроду” відзначило ученицю 9 класу гімназії Ірину Кочик (готувала вчителька Г. Демченко). Їй вручили диплом “Просвіти” I ступеня за підписом начальника обласного управління освіти й науки О. В. Пастовенського та голови обласної “Просвіти” і подарунок — Шевченків “Кобзар”. Дипломом II ступеня відзначено учня 11-в класу Олега Федорука. Заохочувальні нагороди вручено дев'ятикласниці Юлії Шатилю та семикласниці Світлані Демченко.

Учасники отримали просвітнянські газети “Слово Просвіти”, “Кримська світлиця”, “Народний лікар України”. Гімназія — “Великий тлумачний словник української мови”.

В обласному етапі конкурсу взяли участь 117 учнів із десяти районів. Найбільше призів завоювали школярі з Бердичівського, Червоноармійського та Володарськ-Волинського. По кілька призів здобули учні окремих шкіл: Іршанської гімназії, Володарськ-Волинського НВК, Павлівської ЗОШ I—III ступенів Червоноармійського, Рейської ЗОШ I—III ступенів Бердичівського районів.

Учителі вирішили створити в гімназії осередок “Просвіти”. Головою обрали Людмилу Сергіївну Шулятицьку.

«Дорога назад — це неволя»

Василь ЩЕГЛЮК,
поет, літератор, м. Львів

Нещодавно мені вдалося побувати на концерті чоловічого хору “Гомін” під орудою Олега Цигилика. Того Олега, якого пам'ятаю з 1964 року, коли він був одним із молодих організаторів і диригентів міжвишівського студентського хору “Гомін”. Я теж тоді співав... Не давали нам жити й співати рідною мовою радянські партбоси і КДБ — заборонили хор, розігнали, а учасників переслідували.

“Гомін” у новому складі, з новими завданнями, завдяки ентузіазму Олега Івановича, відродився на хвилі потужного національного піднесення 1988 року. Гомонів і гримів тоді по всій Україні, агітуючи патріотичними піснями за нашу незалежність, підтримуючи Народний рух і перебудову, а згодом — побудову демократичного ладу у відродженій державі. Гомонить і сьогодні разом зі своїми незмінними керівниками — заслуженими діячами мистецтв України, професорами Львівської національної музичної академії диригентом Олегом Цигиликом і концертмейстером Надією Бабинцею, за що — честь і хвала.

Із нагоди 70-річчя створення УПА в переповненому залі Будинку органної та камерної музики відбувся концерт повстанської пісні. Задовго до того керівник хору збирав, опрацьовував, опубліковував і виконував зі своїм хором стрілецькі, повстанські та інші патріотичні пісні, які, на жаль, не часто звучать. Батько Олега був надрайонним провідником ОУН і героїчно загинув 1945 року... Син ніби отримав від нього наказ-настанову: продовжувати справу ОУН—УПА доступними йому засобами.

2009—2010 роках упорядкував і за сприяння Львівської обласної

ради видав три томи пісень патріотичної тематики. Згодом організував і провів у тому ж залі концерт хору.

Новий концерт справив велике враження на всіх присутніх, додав оптимізму й піднесення. Хор “Гомін” виконав гімн українських націоналістів “Зродились ми великої години”, “Гуркотіла в Карпатах гроза”, “Чи чуєш, мій друже, юначе”, “Повстанська прощальна”, “Українські повстанці”, “Там попід лісом, темним бором”, “Вже вечір вечоріє” (“Лента за лентою”), “Ох, як люблю ті наші гори”, марш куреня “Бойки” “Світить місяць”. Солісти — відомі львів'янам молоді й перспективні М. Малафій та І. Конюшак.

Після цього натхненно декламували патріотичні вірші М. Мамчур і М. Мандзак, співали жіночий вокальний ансамбль “Елегія” радехівської районної школи мистецтв (керівник — Л. Сухар), вокальний жіночий ансамбль “Кантілена” викладачів музичної школи с. Оброшино і народна хорова капела “Галичани” (диригент — Л. Ковальчук) народного дому цього ж села, а також вокальне тріо студенток ЛНМА ім. М. Лисенка.

Старий повстанець Петро Галас (псевдо “Сталевий”), якого присутні вітали стоячи, прочитав вірш О. Хоміцького “Гордість, слава України”.

Дві пісні у виконанні хору “Гомін” варто відзначити особливо, бо вони й справді повернуті із забуття — це “Два повстанці” у записі І. Шпильчака та “Нестримним потоком”, записана Г. Дем'яном. Запам'яталися слова, які прозвучали рефреном: “Хто вмів жити, той вмів і вмирати”. Наші повстанці не хотіли жити в неволі, тому не здавалися в боях. І вірили у прийдешню Незалежність і волю.

Для них не було дороги назад, бо “дорога назад — це неволя”. Зрозуміймо це і ми, візьмімо собі на карб, що повертатися назад — це погибель української нації і кожного особисто.

Вулицю назвали «Просвітою»

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

У Здолбунові з нового року нові вулиці отримали свої імена.

Одна з них стала вулицею Героїв Гурб (Гурби — поселення у Здолбунівському районі, біля якого навесні 1944 року відбувся найкривавіший і найбільший в історії УПА бій). Іншу назвали вулицею “Просвіти” — на честь просвітнянського руху, який на тутешніх теренах діє вже понад століття.

Людмила ГРЕКУЛ,
голова ГО “Молода Просвіта”

Тихий грудневий ранок... Маленька Катруся поспішає до школи. На її по-дитячому щасливе личко пустотливо сідають колочі сніжинки. Ще один день — і свято! Вона легко змахує рукавичкою ті сніжинки з вій — і перед її оченятами розгортає свої сторінки книжка з казками Василя Сухомлинського, велика, яскрава, з гарними і добрими малюнками. Катруся вже давно про таку мріє, бо дуже любить читати. Книг у дівчинки набралось чимало, а от про ту, омріяну, попросила тата. Він обіцяв маленькій Каті купити книгу на день народження. Отже, завтра вона отримає омріяний подарунок!

Катруся швиденько обстукує чобітки перед шкільним порогом, дзвінко кричить “добридень” прибиральниці і легко відчиняє важкі шкільні двері. Швидше за парту!

...І ось вона вже не Катруся, а Катерина Іванівна. І на неї дивляться допитливі дитячі очі. Ні-

Її серця вистачить на всіх

енергійну вчительку на нові старті.

Але хоч би де Катерина Іванівна працювала — учителем у сільській чи міській школі, завідувачем міського методичного кабінету в управлінні освіти — поряд із нею завжди було легко і спокійно її колегам, тим, хто вірив у неї і поважав. Адже її виваженість, професійність, простота у спілкуванні, щирість і справжній патріотизм — це те, що притягує і надихає.

...Вона не змінилася. Не змінили її ні роки, ні перешкоди, яких було чимало на шляху. Сьогодні Катерина Іванівна Сичик — заступник начальника управління освіти виконавчого комітету Рівненської міської ради. Вона, як і раніше, має багато гарних ідей і однодумців, із якими ці ідеї втілює

у життя. А головне, ніколи не шкодує, коли її задуми реалізують інші. Отже, комусь це потрібно!

Вона живе проблемами вчителів, проблемами рідного міста, рідної землі. Ось чому вже понад 9 років вона очолює Рівненську міську організацію товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка. Саме Катерина Іванівна допомагає втілювати у життя цікаві просвітнянські проекти й акції в Рівному. Це і щорічний поетичний марафон “Іду на сповідь до Тараса”, приурочений до Дня народження Великого Кобзаря, “День Просвіти” в парку “Просвіти”, де мешканці мікрорайону знайомляться з українськими танцями та співають народних пісень. Ідея огляду патріотичної пісні та строю “Червона калина” переросла в загальноміський щорічний конкурс, а мрія створити музей-бібліотеку “Просвіта Рівненщини ім. Т. Г. Шевченка” не-

щодавно втілюється у життя. Музей “Просвіти” відвідує чимало людей, він став потужним осередком просвітнянського руху.

Заповітна мрія найактивнішої просвітнянки міста — єднання усіх патріотичних сил, усіх українців навколо нашої соборної держави. І хоч сьогодні все так непросто, Катерина Іванівна вірить і в українців, і в Україну.

Високий професіоналізм, вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти, підготовка кваліфікованих фахівців та багаторічна плідна педагогічна діяльність оцінені й на рівні держави. 27 листопада 2012 року Катерина Іванівна отримала державну нагороду “Заслужений працівник освіти”.

Катерина Іванівна — щаслива дружина і мати. Справжню радість їй приносять успіхи сина Юрія та доньки Ірини. Та найбільша втіха нашої героїні — маленька Марійка, яка з нетерпінням чекає бабусю з роботи. Саме внучка нагадує їй, що є заради кого жити і працювати.

Ірина Фаріон про мову як форму влади, або Про мовний закон від опозиції

Голова підкомітету з вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань науки й освіти Ірина Фаріон долучилася до створення законопроекту “Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні”. Подаємо її коментар до цієї законодавчої ініціативи опозиційних депутатів.

Чи потрібен українцям “мовний закон”? Казав Тацит, що більше законів, то слабша держава. У нас їх понад 5 тисяч. Хіба це можуть осягнути навіть правники? Маю підозру, що “фабрика законотворення”, себто Верховна Рада, радше покликана зімітувати законотворчість, ніж створити закон у дії. Найгірше, що ця законотворча мізерія зазвичай збиває з ніг найосновніший Закон — Конституцію. У Конституції чітко виписаний державний статус української мови. Для особливо “обдарованих” тлумачив цей статус Конституційний Суд 1999 року. Хоч, як на мене, це все одно, що тлумачити природу листочка на дереві та ще й довго доводити, що цей листочок має право хилитися на своєму стовбурі. Така абсурдна законотворча система “законів без дії” — наслідок кризи державотворення і відсутності державного мислення так званих “управлінських еліт”. А також наслідок плебейського мислення частини колонізованого українського суспільства. Наразі — це зачароване коло. Сподіваюся, що незабаром його розіркнемо, з огляду на потужні тенденції зміни суспільної свідомості від об’єктності до суб’єктності, від совковості до незалежності, від псевдodemократичності до національного самоусвідомлення.

Як розцінювати на цьому тлі законотворчого абсурду проект Закону України “Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні” авторства відомого правника Сергія Головатого та Оксани Сироїд і суб’єктів законодавчої ініціативи народних депутатів України від опозиції В. Д. Бондаренка, А. Ю. Ілленка, М. В. Матіос, В. О. Наливайченка, І. Д. Фаріон, В. О. Яворівського?

Як народження нової, певною мірою деколонізованої, мовно-правової свідомості, а отже, яскравой пам’ятки мовно-правової культури і державотворення.

Зауважу спершу на контрверсійних речах. Як прихильниця радикального, себто європейського способу вирішення мовного питання, наголошу на потребі вживати питомі терміни замість чужомовних і накиннутих нам “регіональна (міноритарна) мова”. Правильно — місцева і малопоширена мова (“Європейська хартія місцевих малопоширених (міноритарних) мов”). Це відразу знімає широке поле для політиканських маніпуляцій, які можна назвати “убогою колесниківщиною”. Аби щось результативно зробити, його спершу слід правильно назвати. Це за Конфуцієм. Вкрай важливий для нашої ситуації є термін “національна меншина”. Якщо хтось має комплекс щодо його використання, то хай собі з Богом їде туди, де він (вона) — “національна більшина”. Годі весь час на когось озиратися. Треба невідступно реанімувати власну ідентичність. А мова — головна реанімаційна таблетка у шляхові до оздоровлення.

Логічно, що стрижневою у цьому законопроекті є стаття 2 “Мови національних меншин та регіональні (міноритарні) мови” (треба було б “місцеві малопоширені (міноритарні) мови”) із частиною 5, що визначає не менше як 30 % від чисельності населення територіальної громади, аби ініціювати через ухвалення Верховною Радою законодавчої підтримки цим мовам. І не більше. Позаяк їхній захист аж ніяк не має суперечити утвердженню української мови як державної. Звісно, що такі підтримчі заходи впливають із ратифіко-

ваної “Європейської Хартії регіональних або міноритарних мов” від 15. 05. 2003 року, що ухвалена під диригування московфільських сил у парламенті з винятковим захистом зовсім “не місцевої, і не малопоширеної”, а російської мови як мови поневолення нашого краю. У цьому, мабуть, найвища ціна компромісу цього законопроекту, який можливо прийняти як ситуативну і спільно опозиційну потребу. Далі цей пункт фактично стає запобіжником щодо подальшого агресивного розгулу саме російської мови, бо, напевно, інші малопоширені мови треба захищати, як, наприклад, гагаузьку, ромську, караїмську.. Інакше — захистити треба тільки те, що не є загрозою для української мови. Решту слід нейтралізувати — і цей законопроект це системно пропонує.

Звісно, категорично не сприймаю, що у приватних навчальних закладах — від дошкільної освіти до вищої та позашкільної — мову визначає засновник навчального закладу (розділ IV). У використанні мови у навчальній і державницькій сферах не може бути альтернативи. Бо це відразу альтернатива іншій державі усередині України.

Особлива новачка цього системно-універсального законопроекту як чинника нашої національної безпеки — розділ X “Стандарти державної мови”, де передбачено створення Національної комісії зі стандартів державної мови (ст. 45) та Центру української мови (ст. 52). Таким способом уперше в юридичній практиці запропоновано встановити інституції, що регулюватимуть не лише використання мови, а напрацьовуватимуть її внутрішні стандарти та захищатимуть їх. Для зовнішнього захисту державної мови, мов національних меншин, регіональних (міноритарних) мов запропоновано інститут Уповноваженого (ст. 55) та Службу мовних інспекторів Уповноваженого (ст. 58), що діятимуть через виписані механізми мовної експертизи та мовного інспектування (ст. 63). Проте найважливіше в іншому: у формах покарання за порушення закону, що виписані у розділі XIII, де передбачено внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема ст. 188 (43), 188 (44) через накладення штрафів від трьохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та ін. залежно від правопорушення.

Про аксіоматичні статті функціонування державної мови у державних органах влади, у судочинстві, у Збройних силах України, у поштовому зв’язку, у телекомунікаціях, в освіті та науці, в інформатизації, у медичному обслуговуванні, у засобах масової інформації та книгодрукуванні, у закладах культури, у рекламі та топоніміці — і не йдеться. Це підлягає обговоренню хіба у дуже хворому суспільстві. Здорове суспільство це сприймає як безальтернативну даність. З огляду на це, політична битва за цей закон — це битва за оздоровлення мовної свідомості українців. Чи є тяжча боротьба, як за душу людини? Блискуче зауважив Степан Бандера: “...революційне змагання — це національна боротьба в площині духовості і культури”. Мова — матеріялізації духовості і культури. Отож боротьба буде запекла і невідступна. Нема великих перемог без великих зусиль (Вольтер).

Прес-служба Всеукраїнського об’єднання “Свобода”

Заява

секретаріату НСПУ та правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” з приводу наказу міністра освіти і науки, молоді та спорту Д. Табачника про Всеукраїнський учнівський конкурс з російської мови “Лукомор’я”

17 січня офіційний веб-сайт Міністерства освіти, яким керує одіозний Дмитро Табачник, поінформував українців про Всеукраїнський учнівський конкурс із російської мови “Лукомор’я”. Було повідомлено, що конкурс започатковано за ініціативою Донбаського державного педагогічного університету. Мовляв, учнівськими конкурсами охоплено всі напрямки навчання, тільки “з предметів регіональних мов конкурси не проводилися”, а тому й виникла необхідність у їхньому проведенні.

Насамперед дивує аргументація ініціативи донбаських педагогів, оприлюднена на інформаційному сайті Міністерства освіти: до категорії “регіональних мов” віднесено чомусь лише одну мову. Крім того, викликає сумнів необхідність проведення цього конкурсу, адже існують всеукраїнські учнівські предметні олімпіади, зокрема й з російської мови, які дозволяють розвивати всебічні здібності учнівської молоді.

2012 року, позакривавши українські школи на Донбасі, саме там організували участь 35000 учнів із 1400 ЗНЗ майже з усіх областей України, начебто охочих “реалізувати творчі здібності з російської філології, підвищити рівень мовної культури учнів”. Шкода говорити про “реалізацію творчих здібностей та рівень мовної культури” з української державної мови та української філології в цьому регіоні. Так само — про реалізацію завдань Міжнародного мовно-літературного конкурсу серед учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, ігнорування Міжнародного конкурсу з української мови імені П. Яцика і таке ін. “Ревно” дбаючи про регіональні мови, не оглянувся високоосвічений міністр-історик ні на кримськотатарських школярів, ні на національні школи, де навчаються угорці, румуни, молдавани, поляки... Він піклується про регіональну російську, йдучи випробуванням шляхом совєтської імперії, яка доплачувала за російську мову викладання, дозволяла відмовлятися від вивчення української, закривала українські школи. Ба, навіть більше: з преси нам відомо, що президент сусідньої

держави закликав проводити конкурси з російської мови серед її носіїв в інших, колись підсовєтських державах, надсилати їм російські підручники, запрошувати талановитих учнів на навчання в Росію... Отже, Дмитро Табачник відкриває “зустрічний рух”, дбаючи про “обрусеніє” українських дітей. Про те, що це саме так, свідчить і наказ міністра освіти № 1297, за яким зовнішнє незалежне оцінювання може проводитися російською мовою, як і тестові завдання — з російської (про те, що це регіональна мова, в наказі не зазначено). Так само однозначними є ініціативи, які продукує Дмитро Табачник з військово-патріотичного виховання, чи “Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі”.

Разом з тим, ініціативи міністра, спрямовані на реалізацію скоростиглої освітньої реформи, в результаті чого лише впродовж останніх півтора року в Україні було закрито 640 шкіл, викликають обурення не лише освітян, батьків учнів і самих школярів, а й негативно впливають на суспільну ситуацію в країні.

Секретаріат НСПУ та Всеукраїнське товариство “Просвіта” закликають українську громадськість протестувати проти постійних порушень Дмитром Табачником прав українських школярів і студентства, що базуються на Декларації про державний суверенітет України, мовних статтях Основного Закону, законах “Про громадянство”, “Про освіту”, “Про мови”, нормативно-правових документах про освіту в Україні, і висловлює йому недовіру.

Вимагаємо створення державної комісії із залученням представників громадськості для розслідування діяльності міністра Д. Табачника, який скеровує навчально-виховний процес на регіоналізацію, розшарування громадянського суспільства в Україні, відлучення школярів від розуміння важливості вивчення державної української мови, що аж ніяк не обмежує мовних прав представників різних національностей, але стверджує їх на позиціях патріотів і громадян України.

До дня пам’яті Героїв Крут

На місці легендарного бою української молоді на захист УНР, що відбувся 29 січня 1918 року біля станції Крути на Чернігівщині, у 95-ту річницю цієї події відбудеться вшанування пам’яті Героїв Крут.

Програма заходів, які організовує Чернігівська обласна державна адміністрація:

Мітинг-реквієм: покладання квітів, літія за полеглими у бою, театралізоване дійство — 29 січня, 11.00, територія Меморіального комплексу “Пам’яті Героїв Крут”, с. Пам’ятне Борзнянського району Чернігівської області.

Традиційно вшанування відбувається за участю патріотів з усіх куточків України.

Також цього дня відбудуться такі заходи:

Концерт “Вони загинули, щоб жити” (за участю творчих колективів обласного філармонійного центру фестивалів і концертних програм) — 13.00, с. Крути Ніжинського району, Будинок культури.

Вечір “Герої Крут у пам’яті людській” за участю творчих колективів Ніжина — 16.00, Ніжин, міський Будинок культури.

У Києві 29 січня Товариство “Просвіта” разом з іншими патріотичними організаціями також проводить вшанування пам’яті героїв Крут. Збір біля станції метро “Арсенальна”. Початок скорботної ходи о 12.00 — від станції до Аскольдової могили, де відбудеться мітинг-реквієм.

Микола ЦИМБАЛЮК
Фото автора

Це справді унікальне видання. Не лише за змістом, а й за обставинами пошуку текстів, підготовки їх до друку. Історія цієї книжки багато в чому повторює долю її автора.

— Вона була арештована всі 100 років, — розповідав Микола Степанович на презентації. — Огієнко ніколи і ніде про неї не згадував, не писав ні в спогадах своїх, ні у будь-яких нотатках. Він вважав її, напевно, безповоротно втраченою.

Тривалий час працюючи в архівах по огієнківській темі, професор Тимошик віднайшов авторський оригінал у колишніх спецфондах Наукової бібліотеки Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Це була така собі саморобна книжечка. На цупкому, пожовтілому від часу папері наклеєні вірізки з повітової газети “Радомышлянин”, де впродовж 1913 р. Іван Огієнко друкував свої російськомовні нариси (точніше — історичні розвідки) про Брусилів і його навколишні села. Збоку на кожній сторінці — чисте поле, де автор вносив численні правки, вставки, доповнення. Це засвідчує, що він мав намір підготувати, доповнити і видати тексти окремою книжечкою.

Сподіваючись, що можна віднайти решту публікацій, Тимошик розпочав пошуки “Радомышлянина” в газетних фондах київських архівів, потім — Житомирському обласному. На жаль, підшивки дореволюційного комплекту йому так і не вдалося знайти. Звернувся до редакції радомишльської районки. Там йому розповіли взагалі дику історію. Стара підшивка газети у них справді була. Але якось узимку, — було це в 70-х роках минулого століття, — прибиральниця вирішила використати цей безцінний раритет нашої історії для розпалювання грубки.

Працюючи над виданням, упорядник не обмежився одними газетними текстами. Як з’ясувалося, Огієнко не полишав роботи над вивченням історії рідного краю. Того ж року він опублікував у Катеринославі, в “Летописи Екатеринославской Ученой Архивной Комиссии” низку ґрунтовних і надзвичайно цікавих історичних розвідок про Брусилівське церковне братство, тамтешні школи, братський шпиталь. А наступного року в “Киевских епархиальных ведомостях” з’явився нарис про Свято-Воскресенську замкову церкву.

Віктор ТРИГУБ,
редактор журналу “Музеї України”,
м. Чернівці

9 лютого Восточно-Европейский Антикварный дом планує продати безцінну колекцію срібників і гривен часів Київської Русі! До наших днів дійшло дуже мало подібних раритетів! В українських музеях зберігається лише кілька екземплярів подібного рвня! Вивезено, розграбовано, передано за “височайшим рішенням”...

Виникає дуже багато запитань: Де це все знайшли? Де воно зберігалось? Хто нинішній господар колекції? Чи немає тут кримінального сліду? Можливо, щось раніше зберігалось у державних музеях...

Хоча у нинішній ситуації то не так і важливо. Нас зацікавили експертні оцінки, надані таким собі “Обществом друзей Государствен-

Про святість найбільшу

Уже стало доброю традицією щороку вшановувати подвижницьке життя Івана Огієнка (митрополита Іларіона), відомого державного й церковного діяча, науковця і педагога, видавця і письменника низкою культурно-громадських заходів. Нещодавно Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України, Всеукраїнське товариство “Просвіта”, Кам’янець-Подільський університет ім. І. Огієнка і Центр Огієнкознавства провели чергову наукову конференцію. А професор, доктор філологічних наук Микола Тимошик, який майже 20 років досліджує, вивчає життя і творчість Огієнка, упорядкував і видав його 15-ту книжку — “Містечко Брусилів та його околиці”. Урочисте зібрання і презентація щойно видрукуваної праці видатного земляка відбулася 17 січня у Брусиліві на Житомирщині.

Названі краєзнавчі праці Огієнка — не перші. За кілька років перед тим, 1904-го, відрхований за несплату за навчання в університеті Св. Володимира, він шукає якого-небудь заробітку. Допомоги чекати було нізвідки. Одинока мати, у якій згоріла в Брусиліві хата, сама потребувала допомоги. В цей час упала заборона на українське друковане слово, і в Києві починає виходити перша щоденна всеукраїнська газета “Громадська думка”. З перших її чисел студент Огієнко стає активним кореспондентом. Під псевдонімом Іван Рулька вміщує перші замітки під заголовком “Містечко Брусилів”. У них ідеться про проблеми села: безземелля селян, відсутність належного лікування хворих, утиски місцевих ремісників — кравців і шевців. Уже тоді прокидається в нього зацікавленість політичним життям. Так з’являються його матеріали “Літопис страйкового руху”, “Третя Дума і наше селянство”, “Українська свідомість наших селян” тощо. Ці та інші виступи в газеті “Громадська думка”, а потім “Рада” засвідчили не лише обізнаність молодого журналіста з життям простолюду, пристойне володіння темою, а й громадсько-політичну позицію. Це, а ще участь у роботі Київської “Просвіти” не пройде повз архіпільних до проявів українського життя російських шовіністів-чорносотенців. Коли 1907 року він нарешті на відмінно закінчує навчання, професор Перетц клопочеться, аби він залишився працювати в університеті. Йому відмовляють, мовляв, Огієнко має “сепаратистські настрої” і виявляє надто “велику любовь к Украине”.

В. Сташук, директор Брусилівського музею І. Огієнка, який багато робить для популяризації імені великого земляка, згадав прекрасний вислів Р. Тагора: “Чим вища вежа, тим ширша основа, на якій вона стоїть”. Наша вежа — дуже, незалежна і соборна Україна, в основі якої лежить не лише подвижницьке життя світочів національної куль-

тури, таких як Шевченко, Франко, Леся Українка, Огієнко, а й праця мільйонів знаних та безіменних наших співвітчизників. На превеликий жаль, мусимо визнати, що Українська вежа, на якій мріє жовто-голубе знамено, не до вподоби й нашим сусідам, і внутрішнім зманкуртизованим, патологічно жадібним на пригорш срібняків “козачкам”.

С. Васильчук, голова Житомирської обласної організації “Просвіта”, торішній лауреат премії ім. І. Огієнка, підсумовуючи свій виступ, сказав, що ми повинні навчитися поважати насамперед самих себе. Для цього треба не бозна-скільки: думати, говорити, діяти по-українськи.

Це продемонстрував відомий спортсмен, президент Національного Олімпійського комітету України Сергій Бубка. Саме завдяки його фінансовій підтримці стало можливим для Фондації ім. митрополита Іларіона (Огієнка) видати “Містечко Брусилів та його околиці”. Кілька сотень примірників книжки передано безкоштовно брусилівцям і в Житомир. Гадаю, тут не останню роль зіграв той факт, що він правнучатий племінник Огієнка. Але є люди, які мають не менші, а може, й більші можли-

вості покласти й свою цеглину в будівництво національно-державної вежі.

Безсумнівно, що просвітняни, нинішні подвижники Огієнка, й надалі робитимуть свою справу. Робити державну справу без держави можна і мусимо. Для цього не треба гучних слів. Так, наприклад, як роблять це професор М. Тимошик, С. Бубка, голова Брусилівської райради В. Габенець, учителі місцевої школи (до речі, яка досі не може добитися присвоєння їй імені Огієнка). Для цього треба небагато — просто любити рідну землю і щодень працювати заради її майбутнього.

Бо, як писав в одній зі своїх праць І. Огієнко, “немає в людини нічого милішого над свою Батьківщину, над свою рідну землю! Де хто народився, де провів свої безтурботні дитячі роки, до тієї землі прив’язується він усією душею на ціле життя. А хто змушений буває відірватися від своєї рідної землі, той мріє завжди про неї, як про святість найбільшу”.

Прийшов час і мрія його здійснюється — він повертається до нас своїм світлим образом, безмежною любов’ю до предковичної землі, прикладом подвижницького життя в ім’я своєї, нашої Батьківщини...

Відійшов у вічність Михайло Зеленчук

Михайло Юрійович Зеленчук (псевдо: “Деркач”; 27 вересня 1924, с. Зелена, нині Надвірнянський район, Івано-Франківська область — 19 січня 2013, м. Івано-Франківськ) — учасник українського національно-визвольного руху. Член ОУН, воїн УПА. Політв’язень радянських тюрем і концтаборів (1955—1971). Член Головного проводу КУНУ, голова Всеукраїнського братства ОУН—УПА (1991—2012). Керівник І Великого збору вояків УПА (1991). Автор мовознавчих і культурологічних досліджень.

Нагороджений срібною Медаллю об’єднання колишніх вояків-українців у Великобританії, медаллю “За особливі заслуги”, Орденом “За заслуги III ступеня” (Україна).

З 1944 р. вступив в ОУН і брав участь у визвольній боротьбі ОУН—УПА. Ройовий, чотовий УПА в сотні “Крука”, куреня “Довбуша”, бунчужний куреня “Бескид” ВО-4 “Говерла” (1946—1947), районний референт СБ Надвір’янщини. 1948—1955 рр. — у підпільній структурі ОУН. Хорунжий УПА.

Військовий трибунал Прикарпатського 16 лютого 1956 року оголосив Михайлу Зеленчуку вирок за статтями 54-1, 54-11 КК УРСР до розстрілу. 30 травня 1956 р. Михайлу Зеленчуку (“Деркач”), Ярославу Обрубанському (“Ярковий”) і Дмитру Верхоляку (“Дуб”) вищу міру покарання замінили на 25 років ВТТ.

Михайло Зеленчук відбув у таборах Мордовії 16 років і 7 місяців. Брав участь в акціях протесту політв’язнів за свої права. Звільнений у листопаді 1971-го.

1990 року став організатором створення Всеукраїнського Братства ОУН—УПА Карпатського краю. Наприкінці квітня 1991-го у Львові був керівником І Великого збору вояків ОУН—УПА, де його обрали головою Всеукраїнського братства ОУН—УПА. Був членом УГС, НРУ, “Меморіалу”. Михайло Зеленчук є автором книги “В’язень на літеру “ЗЕТ” (спогади учасника бойового підпілля УПА), а також етнографічних записів про звичаї та побут гуцулів.

Просвітняни України глибоко сумують за Михайлом Зеленчуком. Поділяємо біль неоправної втрати і просимо родину, друзів і соратників прийняти наші співчуття.

Ніжинський скарб продають у Москві!

“Засвітилися” унікальні скарби Київської Русі! Спрацювала система попередження про появу українських антикварних лотів, налагоджена кілька років тому журналом “Музеї України” та нашими закордонними партнерами. Цього разу Москва. Точніше, знову. Випадок вартий уваги патріотичної громадськості і вищих керівників держави!

ного Исторического музея”. Ніжинський скарб, Київський скарб...

Зрозуміло, можна тицьнути цими зображеннями шовіністичних московських істориків, які щиро вірять, що Київська Русь — то не українська, а російська історія, показати тризуб, та шкода часу...

Головне в іншому — як доступитися до Президента України, Уряду чи хоча б до патріотичних парламентських партій, аби викупити колекцію? Треба близько півтора мільйона рублів! Вартість якогось джипа...

Дипломатичними каналами переправити до Києва й урочисто передати якомусь державному музею з умовою публічного доступу!

Давно треба створити Фонд розшуку культурних цінностей, який би зміг достойно зреагувати на подібний виклик...

Щось забагато слів. Знову розмова з пусткою. Скоріш за все, лоти викупить якийсь іверський олігарх, прикрасить ними свою елітарну дачку. Єдине, що залишиться нам — фотографії. Це теж результат...

ДОВІДКА. Ніжинський (Магєрський) скарб знайшов наприкінці травня 1852 року син місцевого селянина Сергія Бóриса, який орав батьківське поле між передмістями Ніжина—Магєрки та хутором Бобрик. У глиняному горщику було приблизно 200 невеликих, почорнілих від часу кружечків. Монети так би і зникли, якби на них не звернув увагу професор Ніжинського ліцею М. Тулов. Зібравши кілька монет, він відправив їх у Київ. У Ніжин відразу ж виїхав професор історії та зберігач міні-кабінету Київського університету Яків Волошинський.

Вивчивши знахідку, він дійшов висновку, що монети — князівські срібляники, виготовлені в Києві за князювання Володимира Великого (X століття) і Новгороді Великому за князювання Ярослава Мудрого

(тобто до 1015 року). Слід нагадати, що понад половина з відомих нині 300 найдавніших руських монет киеворуського часу походить саме з Ніжинського (Магєрського) скарбу.

Основним “збирачем” розпорошеного скарбу став помічник почителя Київського навчального округу М. Юзефович, який зібрав до 140 монет. Частину він розіслав до різних наукових установ Російської імперії або подарував відомим на той час колекціонерам і можновладцям, зокрема й членам монаршого дому Романових.

Потрапивши до Ермітажу, саме ці монети започаткували найбільшу сьогодні у світі колекцію срібників киево-руського часу (нині там перебуває близько 130 таких монет, більшість із яких походять із Ніжинського (Магєрського) скарбу).

“Я люблю читати “Слово Просвіти”, бо це правдива українська газета. Свого часу ця газета підтримала мою ініціативу записати з хором Національної музичної академії України хоріві твори на слова Т. Г. Шевченка, а також публікувала мої методичні поради з хорового співу. Завдяки громадському резонансу моїх публікацій я зараз готую для запису твори “Пісенного “Кобзаря”, нотне зібрання “Пісенний “Кобзар” і свою книжку “Чистота співу — чистота життя”.

Павло Муравський.
Нотатки, 8.01.2009

Наприкінці 2012 року Видавничий центр “Просвіта” (м. Київ) випустив унікальну книгу мемуаристки й методології хороведення — Павло Муравський. Чистота співу — чистота життя (обсяг 832 стор.).

У цьому виданні представлено рідкісний досвід майже 100-річного життя й 80-річної мистецько-педагогічної діяльності Павла Іва-

«Чистота співу — чистота життя»

новича Муравського (1914) — живої легенди українського хорового співу XX—XXI століть, видатного хорового диригента й педагога сучасності, професора Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, народного артиста України, почесного академіка Національної Академії мистецтв України, лауреата Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (1979), Героя України.

Павло Муравський перший в українській музичній літературі через розкриття свого творчого методу виклав методику акапельного хорового співу в природному ладові, що є суттю хорової школи Муравського.

Ось як оцінює свою працю сам маестро Муравський: “В Україні досі писали про те, як диригувати — це посібники К. К. Пігрова “Керування хором” та М. Ф. Колесси “Основи техніки диригування”. А я вперше подаю методику, як чисто співати”.

У виношеній у серці книзі, де поєднано мемуаристику й методологію, патріарх української музичної культури являє майже незнану досі яскраву грань свого щедрого таланту — філософію хорового співу.

У Додатку вміщено фахові осягнення й осмислення феномену Павла Муравського, спогади й відгуки про маестро знаних митців України та світу, його колег і учнів, листування, фотографії.

Видання суспільно значуще своєю високою духовною спрямованістю та мудрою проникливістю в саму суть життя й мистецтва, спонукає до пізнання й плекання самобутньої української співочої традиції та моральної чистоти як джерельної основи саморозвитку людської особистості й збірної особи народу, національної культури й суспільного ладу.

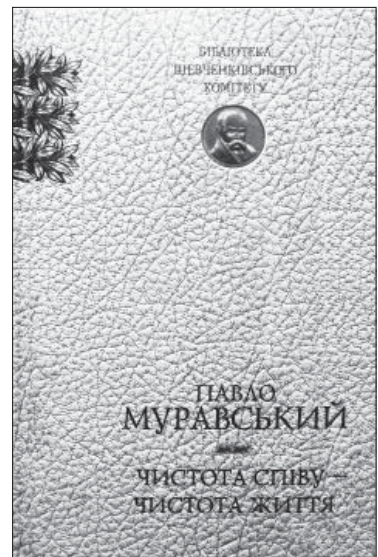
Книгу видано на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за Програмою “Українська книга” в серії “Бібліотека Шевченківського комітету”.

Як зазначає в передмові редактор-упорядник цього видання культуролог Олександр Шокало: “Представляти Павла Муравського немає особливої потреби. Видатного хорового диригента й педагога сучасності, який виховав кілька поколінь хормейстерів і співаків, знають в Україні й у світі...”

Не в титулах і званнях велич цього мудрого й вольового українця. Він скромний і невибагливий у побуті, та стосовно утвердження в житті українського суспільства ідеалів національного мистецтва і в цілому культури маестро Павло Муравський виявляє рідкісну нині відвагу й вимогливість. Як підтверджують численні учні видатного педагога й правдиві цінителі хорового мистецтва: після Олександра Кошиця тільки Павло

Муравський досягнув вершинної чистоти звучання українського хорового співу в природному ладовому інтонуванні.

Свого мудрого вчителя, Діда, учні називають “українським музичним Конфуцієм”. Справді, Павло Іванович як мудрець диригує чистим серцем, чутливою душею, ясними очима й ледь-ледь руками, говорить набутими на віку філософемами. Ось

як образно сформулював Павло Муравський основоположну світоглядну вимогу до хорового співу й до життя: “Чистота співу — чистота життя”. Звідси постала й назва книги, в

якій маестро зібрав знання свого серця.

Надзвичайно вражає, як через трудну особисту долю Павла Муравського відкривається великотрудна доля рідного народу. Живу глибинну єдність усього пережитого на своєму віку маестро означив так: “Моє життя — моє мистецтво”. І ця формульна теза стала назвою основного розділу книги.

Павло Іванович роками неспішно, розмірено писав цю книгу про своє неподільне життя-мистецтво каліграфічним письмом, дуже схожим на козацький скоропис. У цьому красивому плетиві зачудовує кожна чітко виведена літера, як у хороведенні маестро зачудовує кожен чисто виспіваний звук. А за цією фактурою — витончене відчуття ладу й ясність мислення, які пульсують світлом духу в його живих спогадах, у глибоких роздумах про долю рідного народу й питомої культури, в проникливо-мудрому розкритті таїн хорового співу, в мудрих настановах своїм учням і всім, хто плекає в собі чуття чистоти, краси, ладу”.

Ось як настановляє Маестро: “Чистота, краса — це наше кредо, це ознака чистої душі. А з чистою душею треба чисто співати. Чистий спів спонукає людей до чистого, висококультурного життя. Чистота в інтонуванні повинна стати бажанням чистоти життя взагалі. Потрібно всім нам до цього прагнути”.

Таємниця Миколи Сядристого До річниці Української Соборності й роковин Терору

Микола Шудря назвав Сядристого людиною з мікроскопічним поглядом на речі й космічним поглядом на світ. А можна означити феномен Сядристого й як мікроскопічне проникнення у світ та космічне бачення речей. Бо він, неперевершений майстер мікромініатюри й глибинний мислитель, бачить у великому найменшу його складову, а в малому бачить велике. У

нається з людьми й зі світом і судить, карає світове зло.

Протягом 45 років Микола Сергійович Сядристий займається вивченням історичних витоків людинонависницьких тоталітарних політичних доктрин (фашизму, нацизму, комунізму) та комуністичного терору. Його самостійний, невіддільний політичний догмам погляд на історичний процес забезпечує його

експозицію про комуністичний терор в Україні в XX столітті, яка широко експонувалася в нашій країні й за кордоном.

21 січня 2013 року М. Сядристий відкрив у своєму Музеї мікромініатюр у Києво-Печерському заповіднику “Лавра” небачену досі виставку “Історико-політичні витoki комуністичного терору в XX столітті — в Україні зокрема”. М. Сядристий як неза-

ній основі першоджерел, що Ленін — замовник “остаточного розв’язання селянського питання” через голодоморний геноцид українських селян, які не піддавалися пролетаризації. А Сталін — його виконавець. А здійснював терор і голодоморний геноцид більшовицький криміналітет, породжений зрощенням комуністичної ідеології й криміналу.

Микола Сядристий самотужки опрацював неймовірну кількість документальних свідчень комуністичних злочинів: “Я перемив увесь пісок із політичного пляжу й показав, що лишилося після тих нікчем... А комуністичні злочини знищили в XX столітті 170 млн. людей...”. А що ж кажуть про це офіційні історики? “Офіційна історія — це переважно облудні міфи, що їх створюють продажні історики, політологи, соціологи на замовлення переможців для перетворення нації чи цілої держави в покірний натовп”.

Микола Сергійович стверджує, що чим дужче він заглиблюється в злочинну суть псевдотеорій та облудного вождівства, тим більшу рятівну силу має для нього поезія (світова і власна), яка оберегає розум від очманіння: “Поезія — протитрута від сатанинської літератури”; “Поезія — діамантовий ключ до людської душі”.

Микола Сядристий — витончений поет-філософ. Філософська поезія Сядристого — осягнення суті Всеєдиного Життя в його мікро- й макровимірах, звільнення людського духу від гніту всього проминутого, погляд “на Життя крізь Совість”.

фото Євгена Букета

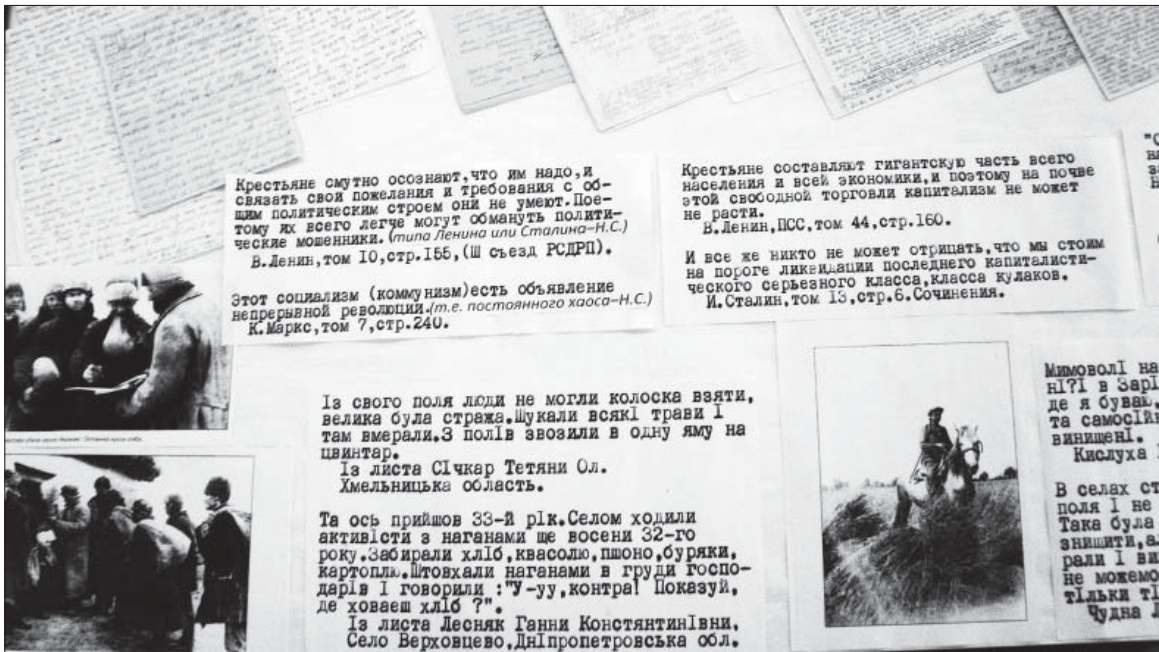
Микола Сядристий займається поезією все життя. Його мікромініатюри невіддільні від поезії, а філософічність його поезії немислима без витончено-всехопного світобачення.

Творчо-психологічна основа митця-мислителя Миколи Сядристого — в глибинах його дитинства, бо “ми, без дитинства, зникаємо самі”: “Наймудріші люди в суспільстві — діти, бо вони живуть без масок”.

А ще світоглядним орієнтиром М. Сядристого є вершина мудрості його рідного селянського люду, який рятується працею “в самоті й лихолітті”.

Як вважає селянський мудрець Сядристий, “люди з великими таємницями не можуть померти”, тому він ділиться своїми знаннями з людьми: “Вся політика зводиться до того, як із людей зробити натовп і як заволодіти натовпом. Тому не вірте нікому, а пізнавайте правду, і правда зробить вас вільними”...

Сторінку підготував
Олександр ШОКАЛО

математиці цю самоподібну безліч у цілісності Світової Всеєдності названо — фрактал.

Цей проникливий промінь внутрішнього зору Миколи Сядристого проходить крізь совість — стан душі, в якому людина єд-

му статус незалежного історика. Як історіософ він розкриває тенденції цілого історичного процесу людства.

Кілька років тому вчений підготував на основі архівних документів масштабну викривальну

лежний історик являє новий погляд на історію України — правдивий погляд, що заперечує офіційні пояснення причин комуністичного терору й голодоморів в Україні. Вчений незаперечно доводить на документаль-

Розширюймо коло однодумців!

Добрий день, шановна редакціє!

Насамперед хочу висловити вам подяку за ваш натхненний труд у благородній справі розвитку, збагачення і захисту найбільшої святині українського народу — його мови. Редагована вами газета високопрофесійна, ідейно наповнена, різножанровий матеріал робить її цікавою для читання. Так і повинно бути, адже ви правфлангові серед тих сил, які змушені боротися із власною владою за право її громадян послуговуватися рідною мовою, розвивати свою культуру, вивчати й пам'ятати свою історію.

Зрозуміло, що чим ширше коло людей, захоплених спільною ідеєю, тим кращого результату можна досягнути. Було б дуже добре, якби для збільшення накладу газети “Слово Просвіти” її передплату оформили (хоч у складчину) педколективи всіх навчальних закладів України: шкіл, училищ, гімназій, коледжів, ВНЗ. Для цього, звичайно, слід проводити велику агітаційно-пропагандистську роботу, бо треба, аби газету уважно читали.

Для збільшення кількості своїх прихильників ВУТ “Просвіта” як наймасовіша громадська організація може спробувати добитися у влади надання ефірного часу на 1-й програмі Українського радіо.

За телебачення годі й говорити. Можливість вийти на екран дала б “Просвіті” новий імпульс у її зміцненні й розвитку. Думаю, можна спробувати пробитися на УТ-1, бо він уже так забенефісився, що від українського там скоро залишиться тільки назва.

Було б ще краще створити окремий просвітнянський канал як своєрідний прообраз громадського телебачення, який може бути організований за принципом британського ВВС або ж піти якимсь легітимно-владним шляхом, об'єднавшись з усіма патріотичними та благодійними організаціями. Парламентські фракції “Свобода” та “Удар”, думаю, це теж підтримали б. А створення такого каналу до славного ювілею Великого Кобзаря зумовило б велике піднесення українського духу і зміцнення всіх національно-патріотичних сил України.

Якщо мої пропозиції ви сприймете як фантастично-нереальні, то прошу вважати їх своєрідними побажаннями.

На завершення бажаю всім членам вашого колективу стійкості духу, завзяття і натхнення у вашій діяльності. Хай новий рік принесе здійснення усіх мрій, злагоду і достаток у вашій сім'ї і, звичайно, удачу та міцне здоров'я!

М. КАНЦЕР,
м. Хмельницький

На Маланки, коли відкривається небо...

Оксана СЕМЕНЮК,
Львів

Традиційно на Маланки Галицьке районне об'єднання м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка цього дня підбиває підсумки громадського життя за минулий рік і нагороджує відзнаками тих, чия діяльність мала позитивний вплив на українське суспільство. Цьогорічне нагородження відрізнялося від попередніх тим, що номінантами стали люди, які

рю Калинцю за великий вплив на українське суспільство своїм творчим, громадським та особистим життям;

— професору, україністу, громадському діячу Юрію Бачі з нагоди 80-річчя за віддану працю для української справи протягом усього свого життя;

— письменникам, видавцям, громадським діячам Віталію та Дмитру Капрановим за позитивний вплив на українське суспільство своєю професійною, громадською діяльністю;

впродовж життя працювали на українське суспільство, культуру, громаду. Номінації 2012 року присуджено:

— почесному доктору Львівського національного університету ім. І. Франка, поету, українському громадському діячу Іго-

— доктору історичних наук, письменнику, публіцисту Петру Шкраб'юку за послідовну працю з висвітлення історії, духовного життя українців, їхнього внеску у світову культуру;

— народному артисту України, художньому керівнику та

балетмейстеру народного ансамблю танців “Горицвіт” при Львівському медичному університеті ім. Д. Галицького Зенонові Колобичу за багатолітню працю зі збереження та розвитку українських фольклорних танцювальних традицій і здобуття премії “Всесвітнього Оскару Фольклору”;

— студентці факультету журналістики, коменданту Мовного майдану з липня до жовтня 2012 року під Українським домом Аліні Боднар за відданість і послідовність в українській справі.

Церемонію було проведено у великій сесійній залі Львівської міської ради. Лунали чудові промови номінантів, спів відомого тріо бандуристок “Львів'янки”. Студенти ЛНУ ім. І. Франка Адріана Курилець і Сергій Гоменюк вели цю церемонію професійно і достойно. Привітала всіх присутніх і гостей — заступник голови Конотопської “Просвіти” Зоя Шалівська. На церемонії були присутні відомі діячі, письменники, науковці не тільки зі Львова, а й із Дніпропетровська — письменниця Леся Степовичка.

Але яка ж Маланка без забави, без кози, лікаря і стрільців?

Після церемонії нагороджені бавилися в дружньому колі: лунали щедрівки, колядки, завітали на забаву і дві Маланки — одна була з Боярки Київської області (керівник Тетяна Володай), а інша зі Львова — дитячий театр “Мета” (керівник Зоряна Гордійчук).

Щедрий вечір видався справді щедрим і на найдки, і на щедрівки, і на дружні почуття, віру в те, що ми подолаємо всі труднощі.

Лине «Гомін» рідним краєм

Іван ДЕМЧЕНКО,
журналіст,
м. Верхньодніпровськ
Дніпропетровської обл.

Понад 30 років очолював ансамбль пісні та музики “Діброва” Володимир Прищепа — людина, з дитинства закохана в пісню.

Цей колектив знаний далеко за межами Верхньодніпровського району. Потужним джерелом репертуару стали народні жартівливі та козацькі пісні, адже Верхньодніпровщина тісно пов'язана із Запорозьким козацтвом, його славною історією і звичаями. Не шкодував керівник ні часу, ні зусиль, плевав, як деревце, кожен голос, у кожному бачив особистість. Колектив був лауреатом районних та обласних фестивалів народної творчості, отримав звання “народний”, його запрошували на виступи.

Командування Військово-Морських сил України запросило “Діброву” на святкування 510-річчя українського козацтва в Севастополь. Виступи, спілкування, разом із співачками ансамблю ВМС України “Поза лугом зелененьким” то, здавалося, весь Севастополь завмер.

Гаряче вітали дібрівчан у Трускавці. “Йой, звідки східняки знають стільки українських пісень?” — це перше, що почули артисти після концерту. “Ми живемо на землях війська запорозького, ми ж нащадки тих славних ко-

заченьків. Від дідів-прадідів наших отримали у спадок українську пісню”, — відповів їм керівник “Діброви”. Двічі дібрівчани брали участь у творчих звітах Дніпропетровщини у столичному палаці “Україна”.

Зміни у суспільстві торкнулися й колективу, який перестав бути колективом однодумців...

Минув час, і на базі районної “Просвіти” заступник голови Володимир Прищепа створив новий колектив “Гомін”, невеликий, але дружний і цілеспрямований. Два роки тому його запросили на святкування Дня медичного працівника в один із закладів Ялти. Перед концертом хвилювалися, як російськомовні слухачі сприймуть українські пісні. Після першої пісні почали підспівувати, а далі й підтанцювати.

Якось після концерту на відкритому майданчику зателефонувала медична сестра і запросила “Гомін” у гості. Її мама, родом із Галичини, почувши українську пісню, розхвилювалася. Прийти на концерт не могла, бо хворі ноги. Так познайомилися з Вірою Гладкою, яка сорок років на кримській землі відірвана від материнської мови. Вона слухала рідні пісні й не приховувала сліз вдячності.

Улітку 2012 року “Гомін” на запрошення товариства “Меморіал” ім. Василя Стуса з м. Дрогобича побував із творчою поїзкою в Галичині. Козацька пісня з берегів Дніпра лунала над Карпатами, на Львівщині.

Авторові цих рядків пощастило побувати на концерті гурту “Гомін” у санаторії “Славутич”, що на Верхньодніпровщині. Це своєрідне поєднання пісні й поетичного слова. Краплини гумору, елементи гри надають дійству експресії. Був подивований чистими, не спотвореними фонограмою голосами, умінням підтримувати зі слухачами зворушливий діалог і щирістю, з якою виконувалася кожна пісня.

Слухачі, які приїхали в санаторій із різних куточків України, висловлювали захоплення. Михайло Шкромедза з Івано-Франківщини: “Повірте, вперше отримав таке задоволення”. Михайло Сахнік із Волині: “Почув справжню українську пісню. Не спотворену, а чисту, як мамина сльоза”. Валентина Зінченко з Кривого Рогу: “Дуже вдячна “Гомону” за те, що з такою любов'ю і ніжністю бережуть нашу пісню. За те, що пробуджують нашу свідомість, відроджують духовність. Після таких концертів душа очищується”. Василь Бевз з Умані: “Дякую кожному учаснику колективу, особливо Тетяні Марченко, за чудовий спів. Дух козацтва ще витає над нашими степами...”

Так і живуть вони поруч — “Діброва” шумить своєю позолотою, а “Гомін” гомонить, і лине про нього слава по Україні. Дай Боже, щоб ще довго світила їм промениста зоря.

Згоряє плоть на вогнищі душі

Микола ЗАРЕМБА,
голова Павлоградської міської “Просвіти”, Дніпропетровська обл.

У павлоградському Будинку культури ім. Гагаріна відбулася презентація книжки “Згоряє плоть на вогнищі душі” поета, громадського діяча, багаторічного голови міської “Просвіти” Миколи Пономаренка.

Народився Микола Федорович 14 грудня 1937 року в с. Петропавлівці Дніпропетровської області в селянській родині. Батьки все життя працювали в колгоспі. Уже в перші дні війни батько Миколи Федоровича загинув на фронті й увесь тягар виховання дітей ліг на плечі матері.

Зі шкільних років Микола Пономаренко захоплювався поезією. У перших своїх творах оспівував красу рідного краю, тонко відчувачи гармонію барв природи. У 1956—1959 роках служив у лавах Радянської Армії. Після цього вступив на фізико-технічний факультет Дніпропетровського держуніверситету.

Закінчивши ВНЗ, за направленням працював на Павлоградському механічному заводі, де в конструкторському бюро пройшов шлях від інженера-конструктора до начальника сектору. Визначальним у житті Миколи Федоровича стало знайомство з павлоградською поетесою Ганною Світличною, інвалідом дитинства, незламність і сила духу якої мали на нього великий вплив. Зі своїми однодумцями створив літературну студію ім. Миколи Шутя.

Із початком перебудови Микола Федорович активно включається в громадське життя Павлограда, стає членом Руху і Товариства української мови. Тривалий час очолював міську організацію ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, яка за його керівництва була доволі впливовою. Постійно проводилися заходи до державних свят і знаменних дат. При міській “Просвіті” плідно працювала освітня секція, завдячуючи якій у Павлограді почали з'являтися українські класи і школи. З ініціативи просвітян при міському краєзнавчому музеї було створено історичний клуб “Червона калина”. Микола Федорович — ініціатор створення аматорського театру “Горицвіт”.

На жаль, ця патріотична людина кілька років тому пішла з життя, не доживши до свого 75-річчя. Але просвітяни й однодумці його не забули. До 75-річчя з дня народження Миколи Пономаренка стараннями його друга Валентина Копякова Письменницький дім “Дивосвіт” видав книжку його поезій і спогадів про нього. Презентація відбулася в атмосфері теплих спогадів і ширості. Згадували про Миколу Федоровича його друзі Ніна Лаврентьєва, Лідія Ларікова, Володимир Ніколаєнко, Микола Заремба, головний редактор Письменницького дому “Дивосвіт” Гергій Люлько, голова обласної “Просвіти” Сергій Довгаль. Пісні на вірші Миколи Пономаренка виконали Жанна Арішак і Сергій Урсуляк, вірші декламували Тетяна Верба, Алла та Володимир Степаненки. На завершення дочка Миколи Федоровича Наталя Миколаївна подякувала організаторам заходу — Письменницькому дому “Дивосвіт” і подарувала книжку свого батька присутнім, а також міським і шкільним бібліотекам.

Микола ДМИТРЕНКО,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач відділу фольклористики
Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

Закінчення.
Поч. у ч. 2, 3 за 2013 р.

Народ із великою любов'ю змальовує “хорошу жону хазяїна”, не жалкуючи художніх засобів: метафор, епітетів, порівнянь, гіпербол. На ній “файні чоботи”, “шовкова сукня”, “мудрий киптарик”, “срібная згарда”, “шовкова хустка”, “злотні ковточки”, “срібний перстін”:

*Вна собі ходить, як кукуленка,
Як кукуленка, як зозулечка.*

Це не просто жона хазяїна, а дружина ідеального господаря, то якою ж вона має бути? Незвичайною, помітною, яку шанує не тільки господар, а й суспільство. Таке шанобливе ставлення чоловіка й соціуму до жінки, демократизм стосунків засвідчують в українському менталітеті давню морально-етичну чесноту гендерного партнерства, високої громадської ролі жінки, що знайшло відображення і в інших жанрах фольклору (напр., у прислів'ї: “Жінка чоловікові подруга, а не прислуга”).

Така “хороша жона” дана чоловікові самим Господом, як зазначено в приспіві колядки. А в прислів'ї також маємо констатацію: “Перша жінка — від Бога, друга — від людей, а третя — від чорта”, чим також підкреслюється вірність і любов одружених. Ось цей блискучий ідеальний образ, що захоплює уяву:

У нашого хазяїна хороша жона.

Приспів:

Ой Біг йому дав хорошу жону в його дому.

Раненько встає, по двору походить,

По двору ходить, як зоря сходить.

По дрова пішла — золото внесла.

По воду пішла — мед-вина внесла.

В світлоньку увійшла — все панове встало,

Все панове встало, шапочку ізняло.

Один каже: Царівна увійшла,

Другий каже: Королівна увійшла,

*Третій каже: Це не царівна і не королівна,
Це бо жона пана хазяїна.*

Докія Гуменна, дотримуючись теорії автотонного походження українського народу, особливого значення надавала ролі й місцю жінки — особливо жінки-матері від прадавнього суспільного ладу, культу матері, що зберігся, зокрема, у такій формулі: “Благослови, мати!”, “Що ж є в нашому народі таке, що не дало розсмоктатися серед інших, загинути в катастрофах, буреломах і лютих завірюхах, яких доля щедро насипала на шляху становлення? Культ матері... Це і формує українську особистість та стійкість у завірюхах, деформаціях і катастрофах. Він незмінний, хоч все навколо міняється. І він береже духовну субстанцію”.

3. Колядки та щедрівки парубкові. Ідеальний парубок

Поетизація образу хлопця/парубка привертає увагу кількома стрижневими мотивами: мисливським, хліборобським, богатирсько-військовим, любовним.

Величання парубочої краси відбувається, як правило, поза домом. Він то в полі, то в лісі, то в дорозі. Очевидно, мотив “молодому козакові мандрівочка пахне”, що зустрічається в колядках та щедрівках, первісно був пов'язаний з обрядом хлоп'ячо-підліткової ініціації, посвяченням, дорослішанням. Оскільки посвячення юні припадало на весну (“Рости, рости, дівчинонько, /На другу весну”), то молодіжний (передусім — парубочий) громаді пропонували відпрацювати в полі. Ініціант мав пройти випробування на фізичну силу, витривалість духу та працьовитість (формування професійних навичок) і здобувати право переходу в нову, вищу соціальну групу, готовність до парубкування й женіння.

Портрет парубка вимальовується лаконочно, проте наочно, образно. Між панамі панич Іванонько:

Щедруй і величайся, Україно! Обереги української традиції — колядки і щедрівки

*На нім кошуленька, як день, біленька,
На нім ремінець золотом оббитий,
На нім чобітки — срібні підківки,
На нім козушок, як мак, дрібненький.*
Інший опис зовнішності подано в колядці “Стоїть яворець тонкий, високий”:

*На нім сукенки кармазинові,
На нім чобітки сафіянові,
На тих чобітках срібні підківки.
На нім шапочка магерова,
А за плечима тугий лученько,
Тугий лученько, дрібні стрілоньки.*

Парубка часто зображують з конем, адже він із дому їде в мандрівку на коні. Це символізує не тільки відвагу й хоробрість парубка, а й певну відповідальну й вагому мету: або мисливську (полювання на звірину чи птаство), або військову, або хліборобську роботу, або залютницьку — женихальну. Як і казковий ініціант, парубок сідає коня й вирушає в мандри. Проте перед колядковим героєм, на відміну від героя казкового, питання вибору однієї дороги з трьох не стоїть: він вирушає в усі три дороги. Внаслідок походів має вибір відповідно до успішності проходження посвячення: до чого більш удатний:

*Єдна дорога та в Литвоньку,
Друга дорога на Україноньку,
Третя дорога в Волощиноньку.
З Литвоньки йде, коника веде.
З України йде, збрівку несе.
З Волощини йде, волики жене.
Ой кониками — в війську служити,
А ясным мечом — врага рубати,
А воликами — на хліб робити.*

Неабияку лицарську хоробрість парубок виявляє при облозі міста, битві з ворожим військом. Його приймають як ідеалізованого типового героя-богатиря: то за королевича, то за князя — аж поки мати не впізнає сина по сорочці-вишиванці.

Крім того, ця відвага, сила, кмітливість, рішучість, наполегливість, наявність мети властиві парубкові й під час мисливства — полювання на оленів, верів, турів тощо.

Хліборобські мотиви іноді поєднуються з любовними, як, скажімо, в тих варіантах, що пов'язані з косінням, жнивими:

Косив Іванейко ранню гречейку.
Приспів:
*Бриніла, бриніла коса
дуже ранейко з покоса.
Прийшов там до него татунейко его:
— Час вже, синойко, на обідойко.
— Зараз, татунь, піду, но покоса дійду.
Покоса дійшов, додому не пішов.*

Зрозуміло, потім прийшли мама, брат, сестра, але він пішов додому аж тоді, коли прийшла мила. Ми записали варіант цієї щедрівки в селі Яхнівці Воло-

чиського району Хмельницької області від Надії Максимівни Сердечної, 1934 року народження. У рядок пісні вона вставила ім'я свого онука (“Пішов наш Олесь гречку косити”).

Борис Грінченко у третьому томі “Етнографічних матеріалів із Чернігівської та сусідніми з нею губерніями” подає вельми примітний зразок переходу парубка до одруження. Але цьому рішучому крокові передують низка необхідних дій, пов'язаних із забезпеченням достатку для майбутньої сім'ї. Ідеальний характер поетизації дій і вчинків Михайла (в колядці він Михайл) вражає образністю, логічною послідовністю розвитку викладу:

Славен, славен город Чернігов!

Святий вечір!

А славний того Михал у батька:

Не базато пожив да й слави нажив:

Білим залізом двір обгородив,

Поставив ворота з щирого злата,

Помостив мости все чужинні,

Поставив стовпи все золотії,

Покла же жерде все срібранее,

Повішав коври все шовковії,

Сам поїхав на горду войну,

На горду войну по королівну.

Да вернувся ж він з гордої войни,

З гордої войни з королівно, —

Застукали мости все чужинні,

Засяли стовпи все золотії,

Забряжчало жерде все срібранее,

Замаяли коври все шовковії.

Що люде кажуть: “Королевич їде,

Королевич їде, королівну везе”.

Мамочка каже: “Мій синок їде,

Мій синок їде, невіхну везе”.

Відзначаючи багатство й різноманітність мотивів, Олексій Дей підкреслив: “Коханою парубка завжди виступає найкраща дівчина — королівна або царівна (в румунів і болгар — сестра сонця). Це — теж художній прийом величання парубка, що в колядках завжди є втіленням краси та хоробрості. Змальовання його постаті й дій у колядках щедро переливається через вініця реальності в сферу ідеалу”.

4. Колядки та щедрівки дівчині. Ідеальна дівчина

Краса і врода дівчини у фольклорі небуденна. Однак у колядках і щедрівках звернуто увагу й на кмітливий розум дівчини, її працьовитість, майстерність у веденні хатніх робіт, загалом домашнього господарства. Дівчина порівнюється із сонцем, зорею, недарма ж вона — краща з кращих, царівна, королівна. Опис її зовнішності подається як похідний від зовнішності “жони хазяїна” й може означати готовність дівчини до заміжжя:

*Ой красна, рясна в лузі калина,
А ще красніша дівка Уляночка.*

Приспів:

Святий вечір!

По двору ходить, як сонце сходить,

У сінечки ввійшла, як зоря зійшла.

У світлоньку ввійшла, світлонька сяє,

Світлонька сяє — пани встають,

Пани встають, шапки знімають.

То вони кажуть: — Королівна ввійшла,

Королівна ввійшла, корольова дочка,

Корольова дочка, дівка Уляночка!

Відома дослідниця зимової календарної поезії західних і східних слов'ян Людмила Виноградова висловила слушну, на нашу думку, тезу про те, що “молодіжний” цикл колядок фактично аж ніяк не зв'язаний з ідеєю аграрного і господарського заклинання благополуччя і майже не містить жодної іншої тематики, крім шлюбної. Ось, наприклад, символіка образів щедрівки переконливо засвідчує готовність до шлюбу й цнотливість дівчини:

В нашій Марусі є три городочки.

Іден городочок — червона калина,

Другий городочок — зелена рутонька,

Третій городочок — зелений барвінець.

Червона калина — то її личенько.

Зелена рутонька — то її косонька.

Зелений барвінець — то її вінець.

Дівчину опоетизовано в дії: вона шиттячко шиє, миє чаші, воли запрягає, пшениченьку поле, жне, снопи в'яже, плете віночок, ломить калину, стереже виноград, садить і поливає сад, рожу, срібло віє, сіє розум і красу, збирає малину, білить, збирає золоту кору, перевозить людей, розважається — танцює, співає. В одному з творів зустрічаємо промовистий рядок: “Не ходить вона ні в чім ледачім”, що підкреслює святковість, небуденність події, а також засвідчує працьовитість, охайність дівчини, яка “У будень ходить у оксамиті, /А в свято ходить у сріблі-злоті”.

У цьому ж стилі вибирає дівчина судженого, запитує в сокола, котрий парубок її. Сокол відповідає: той, що пасе свині. Дівчина не погоджується: то не мій! Зупиняється на третьому. Вибирає багатого. Ідеальний варіант, як на сьогодні. Про моральні якості та інші достоїнства парубка не йдеться. Зрештою, нам уже відомо: той парубок неминує ідеальний.

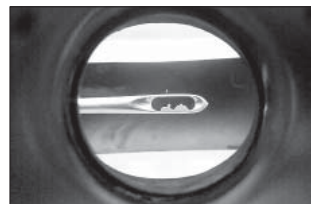
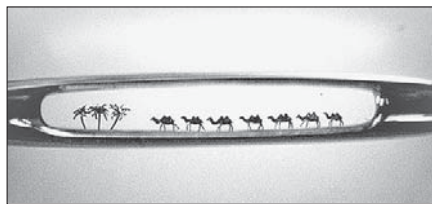
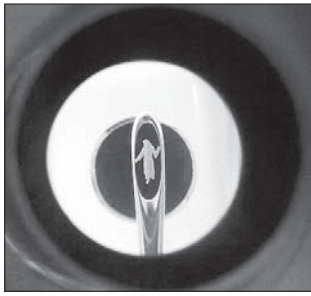
Отже, колядки та щедрівки — досить репрезентативний матеріал ідеального символічного зображення людини, наближення її до мрії. Основна їхня мета — звеселити дім, тобто показати мікрокосм (людину) і макрокосм (світ, всесвіт) як ідеальну гармонійну субстанцію.

Тож щедруй і величайся, Україно!

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Підкована блоха — дрібниця для майстра

Володимир Казарян у вушко голки вміщує караван верблюдів, у піщинку цукру — коня, у звичайну волосину — гігантську Дніпровську ГЕС. Словом, руки майстра творять унікальні речі. У цьому можна переконатися, відвідавши виставку мікромініатюр “Восьме диво світу”, що відкрилася у Рівному. Серед представлених експонатів образ Ісуса Христа, створений у рисовому зерні, найменша у світі копія статуї Венери Мілоської, що вміщується у голці, та багато інших надзвичайних речей, що увійшли до Книги рекордів Гіннеса як неповторні та неперевершені у світі творіння.

Мікромініатюрами мріють займатися чимало майстрів. Але тільки одиниці опановують це складне ремесло. Серед них і Володимир Казарян із міста Оріхів, що на Запоріжжі. Його батько — майстер мініатюр, він створив чимало унікальних речей, серед них скрипка завдовжки всього 7 мм, що видає такі ж звуки, як і звичайний інструмент.

Саме Едуард Тер-Казарян, відомий художник, музикант, скрипковий майстер, був першим натхненником для сина. І саме він не радив синові займатися мініатюристикою, бо це надзвичайно складно. Скільки тоді робіт зіпсував Володимир — не перерахувати. Причому левову частку — на завершальній стадії.

Але юнак не здавався, і все-таки вмістив у вушко голки Гулівера. Цей казковий герой став першим вдалим творінням майбутнього майстра зі світовим ім'ям, і доказом для батька, що синові під силу це дивовижне ремесло.

На відміну від суворого батька й принципового критика моя мама, українська драматична актриса Ольга Величко, яка працювала в одному із запорізьких театрів, — розповідає Володимир Казарян, — все, що творилося моїми руками, зустрічала незмінним словом “геніально”. До геніальності там було ще далеко,

але висока оцінка моїх починань відіграла важливу роль у набутті впевненості та досвіду. Я завжди прагнув досягнути щось більше, зробити щось нове, досконаліше, незбагненне й недосяжне. Ось так і виникали мініатюри.

Першим, хто від Казаряна отримав у подарунок свій мікропортрет, був генсек СРСР Леонід Брежнєв.

Реакції Брежнєва на переданий презент не знаю, — зізнається майстер, — а ось Клінтон ніяк не міг повірити, що це — втіврі людських рук. Роботу виконав 1994 року на рисовому зернятку, і президент із півгодини

роздивлявся у мікроскопі своє обличчя. А коли відривав погляд від лупи, то допитувався, яку надсучасну електроніку тут використано. Хоч єдиним інструментом у руках майстра був мікрорізець, а пензликом — людська волосина, розщеплена на 100 частин.

Утім, секретів техніки виконання робіт Володимир Казарян не видає нікому. Не має він і учнів-послідовників, хоч і займається мініатюристикою три десятки років. Каже, що цього ремесла неможливо навчити, його кожен, хто талановитий, має спізнати самотужки.

Найбільш зменшеним витвором майстра є статуя Свободи, менша від оригіналу у 17 мільярдів разів. Під 300-кратним мікроскопом, який використовує Казарян, він створив найменшу у світі Біблію. Портрет Ісуса Христа розміром як копійчана монета мініатюрист зібрав із 10 тисяч мікрокаміньчиків, що також є світовим досягненням.

Моя місія — популяризувати мініатюру як мистецтво, що полонить душу, торкається її струн, — зазначив під час відкриття виставки у Рівному Володимир Казарян, — а також подарувати людям радість. На наступну виставку хочу привезти щось досконаліше й оригінальніше, можливо, рухливі мініатюри. Маю намір створити на людській волосині телевізор із працюючим екраном або ж бій двох підкованих бліх... Утім, навіть це — не межа досконалості в мініатюристиці...

Уляна ВОЛКОВСЬКА
Фото автора

— Паркова скульптура — цілий світогляд. Коли створюєш монументальні об'єкти, що встановлені в людних місцях, відчуваш і напрямок свого майбутнього розвитку. В Києві люди цілеспрямовані, вважають, що ніщо не повинно відволікати їх. Мої скульптури їх зупиняють, після зустрічі з ними люди по-іншому дивляться на свої проблеми і взагалі на навколишній світ, — так вважає автор скульптурних об'єктів Костянтин Скрытський.

Проходячи повз Маленького принца, кішок-сороконіжок, закоханих зебр, чеширського kota до нового дитячого парку, спадає на думку: а чому б скульптору не створити мозаїчні образи з українських народних казок або казок українських письменників. Адже національної складової часто-густо бракує у сучасному мистецтві. А за допомогою мозаїки можна відтворити українську орнаментику, поєднавши традиційність із сучасними тенденціями... На що Костянтин Валерійович відповів:

— Усі ці об'єкти створював і презентував завдяки замовникам, яким не можу нав'язувати свою во-

Два світи на Пейзажній алеї

Паркова культура в Україні — міцна соціально-мистецька система. А яке ж місце у ній посідає паркова скульптура? Далеко не останнє. Інше питання, що сучасні паркові витвори можуть дивувати, вражати, але не завжди мають зміст. Дехто вважає: чим химерніший образ, тим оригінальніший метод художнього зображення. Але чи так це?..

Прогулюючись Пейзажною алеєю, перебуваю у круговерті думок. Тут відкрився дитячий арт-парк “Пейзажка: два світи”.

Скульптор, як і архітектор, повинен постійно балансувати. Якщо він каже, що робитиме лише національні об'єкти, то зостанеться без замовлень. Тоді потрібно шукати проукраїнського замовника, аби втілювати у своїх роботах національну ідею. Я не заперечую цього. І, можливо, колись зроблю скульптуру Котигорощка...

А ось і новий дитячий арт-парк. Це два полярні світи, які,

за задумом авторів, мають розкривати дітям суть державного устрою (цікаво, чи дитина замислюватиметься під час прогулянки над такими “глобальними” питаннями). З одного боку — дванадцятиметровий змії, павук-рекетир, крокодил-хабарник, скорпіон-контрабандист, а з іншого — стилізований завод, кран достатку тощо. “Це проект для свідомих дітей, щоб за допомогою казкових образів пояснити підрос-

таючому поколінню суть тінькової економіки (жорстокий світ, населений химерними істотами), а з іншого боку — простір, де всі звертаються до закону, де панує добро і злагода. Автор цієї ідеї мій арт-директор Федір Баландін”, — зазначає скульптор.

До речі, ці два світи об'єднує ілюзорний місток “Закон”. А хіба він у нашій державі є?.. Що ж, чекатимемо на реакцію “свідомих дітей”...

Газеті «Журавлик» — 20 літ

Анатолій КІНДРАТЕНКО,
головний редактор
газети “Журавлик”,
професор Харківського
національного університету
ім. В. Каразіна

У січні 1993 року побачило світ перше число газети для дітей та дорослих із поетичною назвою “Журавлик”. І ось вона вже з маленького пташеняти перетворилася на дужого птаха, який літає Україною, несучи на своїх крилах невичерпну любов до Батьківщини, закладаючи в серця малят і дорослих підвалини духовності.

Серед передплатників видання школярі й учителі, батьки, письменники, педагоги ВНЗ й студенти. З усієї України надходять листи і творчі доробки до редакції. Літературознавець Світлана Ярема з Вишніці, Ольга Драганюк із села Орелі Івано-Франківської області, Василь Войтко — майбутній історик зі Жмеринки, вчителі та учні м. Брянка Луганської області, Антон Слосар — учень школи № 280 м. Києва, Юлія Писаренко з Донецчини, учитель української мови й літератури Тетяна Вакуленко з Харкова, Василь Свидло з Тернопільщини. Це вони і ще тисячі наших однодумців пропагують газету серед населення, надсилають цікаві матеріали. “Журавлик” пропонує читачам сторінку для вчителів “Світлиця”, де діляться досвідом своєї роботи освітяни, “Мій рідний край, моя земля”. На цій сторінці дописувачі захоплюються малою батьківщиною, де народилися та зросли. Багато листів із подякою отримує газета за свою “Порадишню”, “Травознай”, “Сини твої, Руси-Україно” та інші.

Ми пишаємося, що дописувачі видання стають переможцями конкурсу П. Яцика, Г. Сковороди, отримують стипендії благодійного фонду “Смолокип”. Це і Вікторія Кільпякова та Людмила Андрієшина з Харкова, Олена Свидло з Луганщини, Тетяна Калетина зі Львівщини і багато інших талановитих студентів та учнів шкіл.

Редколегію хвилює, що українськомовні газети не підтримує керівництво держави. Нам доводиться виживати самотужки, спираючись на надійне плече передплатників. Тож сподіваємося, що про нас через популярну і змістовну газету “Слово Просвіти” дізнається більше громадян і передплатять “Журавлик”. Ми входимо у дорослість із надією та сподіванням на зростання дружньої родини журавлят. Передплатний індекс газети у Всеукраїнському каталозі — 30592, а коштує вона лише 80 коп. на місяць.

Соловейко на сцені

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Нещодавно на сцені Колонного залу імені М. В. Лисенка глядачі мали чудову нагоду насолодитися незвичайної краси голосом нової зірки Національної філармонії — Єлизавети Ліпітюк. Маленький соловейчик — так називають тендітну Лізонуку всі, хто хоч раз мав нагоду почути її незвичайний голос. І щоразу неординарна співачка сяє перед глядачами новою

гранню свого таланту, презентуючи подивованій публіці несподівану програму. А природний артистизм і чарівність довершують концертний образ маленького соловейчика української сцени. Цього разу Ліза презентувала іспаномовну композицію “De Espana vengo” (“Я родом з Іспанії”), що складалася з класичних творів іспанських, латиноамериканських композиторів та вихідців з Іспанії, що творили в сусідніх з нею країнах

Європи, серед яких такі знаменитості, як Ф. Обрандорс, Х. Хіменес, Х. Нін, Д. Скарлатті, Дж. Россіні, П. Віардо... Допомігав творити заслужений артист України на сцені Колонного залу величний образ життєрадісних іспанок, граючи партії фортепіано лауреат міжнародних конкурсів Микола Чикаренко. А довершив живописну картину музичної Іспанії, створену співачкою, заслужений артист України гітарист Андрій Остапенко, який віртуозно виконав безсмертні твори для гітари І. Альбеніса “Астурія” та Х. Родріго

“Аранхуес”. Створила цю чудову концертну виставу режисер-постановник Ірина Нестеренко. Композицію “De Espana vengo” (“Я родом з Іспанії”) можна записувати на компакт-диск, щоб із нею могли познайомитися якнайбільше поціновувачів музичного мистецтва в Україні і за кордоном. Зворушливо вітала знамениту землячку делегація Луганського земляцтва в Києві. А читачів запрошую до нових зустрічей з яскравим і самобутнім талантом України — співачкою Єлизаветою Ліпітюк.

Олександр БАКУМЕНКО,
м. Київ
Фото Валентини ЄФРЕМОВОЇ

Шевченкіана національних традицій

18 січня 2013 року в Національному музеї Тараса Шевченка відкрилася виставка художньої кераміки народно-художника України, лауреата літературно-мистецької премії ім. І. С. Нечуя-Левицького та мистецької премії ім. Катерини Білокур, професора Київського державного інституту декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну ім. М. Бойчука Петра Петровича Печорного. Цього року серія декоративних тарелів за мотивами творів Тараса Шевченка у виконанні Петра Печорного представлена Українським фондом культури на здобуття Національної премії ім. Т. Г. Шевченка.

Про мистецтво художньої кераміки, про глибинні зв'язки цього мистецтва з національним і родовим корінням, про пісенно-ліричний настрій поезій “Кобзаря” у кераміці художника, про поєднання фахової майстерності з філософсько-поетичним осмисленням життя у вічності Всесвіту на відкритті виставки крупноформатних керамічних тарелів-ілюстрацій Петра Печорного до поезій Тараса Шевченка перед літературно-мистецькою громадою виступили: заступник голови Національної спілки художників України Микола Ішук; народний художник України, академік Володимир Прядка; заслужений діяч мистецтв України, художник Микола Шелест; відомий поет, дослідник творчості митця, заслужений діяч мистецтв України Михайло Шевченко; заслужений діяч мистецтв України, поет і співак Віктор Женченко; декан факультету дизайну Інституту декоративно-ужиткового мистецтва Петро Добровольський; кандидат мистецтвознавства Юлія Полтавська; мистецтвознавець Валентина Єфремова; мистецтвознавець Ганна Ко-

заченко; мистецтвознавець Людмила Давидовська; заступник директора музею Тараса Шевченка Тетяна Чуйко.

Ім'я художника Петра Печорного у царині декоративно-ужиткового мистецтва має всесвітню славу творця унікальних керамічних картин. Починаючи з 1967 року, його твори з великим успіхом виставлялися у Канаді, США, Англії, Чехословаччині, Польщі, Німеччині, Югославії, Бельгії, Японії, Монголії, Кіпрі, Австрії, Росії. Загалом за кордоном відбулося понад 30 персональних виставок митця.

Філософія глибокої образності українського народного мистецтва здобула надзвичайного розвитку в декоративно-ужитковій творчості Петра Печорного. В особі Печорного гармонійно поєдналися яскра-

ві грані талановитого кераміста, графіка, маляра і скульптора. Ще 2001 року для виготовлення крупноформатних тарелів-ілюстрацій до поезій Тараса Шевченка він зробив близько сорока робіт олівцем, так званої “керамічної графіки”, 30 із яких йому пощастило втілити у життя у вигляді великих мистецьких картин. Чудово обізнаний із шедеврами українського народного мистецтва, художник створив чимало цікавих фольклорних образів, які поступово привели його до літературних героїв. Український характер митця — природні, земні, найчастіше вживані барви українців. Його кожна таріль із фраг-

ментами літературних творів Великого Кобзаря, підсилена епіграфами українського Пророка, звучить славнем українській душі. Треба відзначити, що у своїх картинах-тарелях митець свідомо мислить образами та формами, які давно існують у природі та народному мистецтві. Але художник їх вміє так подати, що вони здаються новітніми барельєфами, до яких митець конструктивно запозичує професійну простоту і значимість художності, монументальність як особливу репрезентативність і наповненість літературним Шевченковим змістом. За плавністю ліній силуету, обтічністю форми й обсягів, за гармонією пропорцій, за виявленням образу тарелі-ілюстрації Печорного — досконалі. У стилістиці народного художника України Петра Печорного яскраво просте-

жується українське фольклористичне необароко з узагальненням, спрощенням і монументалізацією форми. Художник наближається до чистоти класичного стилю у новітньому його виявленні. Загалом, мистецтво Петра Печорного утворюють три складові: не лише природа, яку він вважає невичерпною криницею для будь-якого митця, а й класична традиція високого мистецтва та традиція мистецтва народного. “Традиція для мене — дух, а форми я шукаю у природі”, — постійно стверджує художник. Шевченкіана Петра Печорного, яку митець створив на основі використання національних традицій декоративно-прикладного мистецтва з яскравим арсеналом української образотворчості, перейнята висо-

кими патріотичними почуттями української національної ідеї. Майстер високої традиції, Печорний знайшов у Шевченківській тематичі неповторні елементи сучасного формовияву. В цьому і полягає головна цінність творів талановитого українського кераміста, професора Київського державного інституту декоративно-ужиткового мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука Петра Печорного, представлених на здобуття Національної премії ім. Т. Г. Шевченка. Упродовж шістдесяти років своєї творчої діяльності Петро Петрович Печорний не втомлюється наголошувати: “Якщо митець не дбає про традиційність, — він позбавлений опертя на отчу землю...”

Виставка робіт Петра Печорного триватиме у музеї Тараса Шевченка до 4 лютого 2013 року.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка щиро вітає ювіляра!

Анатолію Юрійовичу Мокренку, ушанованому співакові, багатолітньому художньому керівнику і директору Національної опери України, лауреату Шевченківської премії, одному із фундаторів і активних членів Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка виповнилося 80 років.

Бажаємо життєдайних сил на довгі літа, сподіваємося, що Ваша праця на ниві української культури і захисту рідної мови буде врожайною і щедрою!

Просвіт'яни

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69
Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у січні — 27 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

